

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

ISSN 1451-4257
www.informativnik.hr

RIJEC

BROJ 1015

30. RUJNA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Počínje POPIS

SADRŽAJ

7

Jasna Vojnić, predsjednica
Hrvatskog nacionalnog vijeća

I potpis i popis

8

Dodijeljena oprema hrvatskim
udrugama

**Tehničke pretpostavke
za djelovanje u kulturi**

12

Dr. sc. Dražen Živić, demograf
**Hrvati su integrativni
dio srpskog društva**

20

Dani hrvatske kulture u Somboru

**Baština naroda
dušu nosi**

30

HGU Festival bunjevački pisama
»Priča o tamburi«

32

Izložba povodom 100. obljetnice
rođenja Gustava Matkovića
(1922. – 1990.)

**Nezaobilazni
zavičajni slikar**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Kampanja i kontrakampanja

Tko o čemu, ja opet o popisu. Kako i ne bih, kada je konačno u fokus javnosti dospio i popis stanovništva koji nas čeka već od sutra. Osim informacija o tome koliko će pitanja biti na popisu, koliko će vremena trebati odvojiti za razgovor s popisivačem, što od podataka možete kazati za odsutne ukućane, što ako vas popisivač ne nađe kod kuće, što ako ne surađujete s popisivačem, ima li mogućnosti da podaci iz popisa budu zlo-upotrijebljeni, informacija koja se naglašava u svim tekstovima i izjavama jest izjašnjavanje nacionalne i vjerske pripadnosti. Na ta pitanja se ne mora odgovoriti. Oni koji su propustili to čuti do sada čut će od popisivača, a i na samoj popisnici navedeno je da odgovor na ta pitanja nije obavezan.

Tako kaže Ustav. Doslovce u članku 47. stoji da je »izražavanje nacionalne pripadnosti slobodno. Nitko nije dužan izjasniti se o svojoj nacionalnoj pripadnosti«. I, držeći se toga, nikome se ne može osporiti pravo da prešuti je li Srbin, Slovak, Rusin, Mađar, Hrvat ili što drugo. Stvar je to osobnog osjećaja i odgoja.

Ali isto tako u jednom demokratskom društvu bogatstvo naroda koji u njemu žive može biti samo na ponos. Ako smo (ili želimo biti) to demokratsko društvo, onda mi ovdje nešto nedostaje. Nedostaje mi nakon onoga nacionalno izjašnjavanje nije obvezno, poziv ili poruka, kako god hoćete, da je isto tako pravo svakog građanina da bude ono što jeste, da to može kazati slobodno i da je to što je on Rusin, Slovak, Mađar ili Hrvat dio bogatog nacionalnog mozaika koji čini Srbiju.

Uostalom, u već spominjanom Ustavu, u članku 79., navodi se da »pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo: na izražavanje, čuvanje, njegovanje, razvijanje i javno izražavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti«. Moglo bi se i u kontekstu popisa podsjetiti na to.

Bio bi to dodatni vjetar u leđa nacionalnim vijećima koja vode svoje kampanje za popis. Jer kako kaže demograf **Dražen Živić** »država Srbija bi trebala imati interes da broj osoba koje se izjasne kao Hrvati ili neka druga nacionalna manjina bude što realniji, jer onda i država može pokazati da je uključivo društvo, da prihvaća svoje manjine i na taj način pokazati dostignutu razinu demokratičnosti«.

Z. V.

Prikupljanje potpisa za elektore

Predizborna Platforma za izbore za V. saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća *HRvati i dalje ZAJedno*, koju predvodi Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, provodi akciju prikupljanja potpisa za elektore u gradovima i selima Vojvodine.

Iz DSHV-a i dalje pozivaju sve članove i simpatizere te građane i građanke hrvatske nacionalnosti da svojim potpisom podrže osobe s ove liste. Najave gdje se i u

koje vrijeme prikupljaju potpisi redovito se objavljuju na Facebook stranici *HRvati ZAJedno*.

Izbori za članove nacionalnomanjinskih vijeća bit će održani 13. studenoga. Hrvatska manjina svoje će predstavnike birati na elektorskoj skupštini, na kojoj treba sudjelovati najmanje 60 elektora. Za jednog elektora potrebno je prikupiti 60 validnih potpisa. To znači da je potrebno ukupno 3.600 potpisa da bi izbori bili održani.

Obrazovanje

Usavršavanje prosvjetnih djelatnika

»**J**ačanje jezičnih kompetencija prosvjetnih djelatnika na hrvatskom jeziku« naziv je akreditiranog stručnog skupa kojega su organizirali Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* i Hrvatsko nacionalno vijeće. Skup je održan 24. rujna, a polaznici su bili odgojitelji, učitelji, nastavnici i profesori koji su u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku.

Teme skupa su izabrane zahvaljujući istraživanju koje je provedeno s roditeljima djece u vrtićima i učenika prvih i drugih razreda osnovne škole. Istraživanje je bilo na temu koliko djeca (različite dobi) čitaju, kako biraju knjige, a glavna tema bila je skrenuti pozornost na važnost čitanja kod djece i djeci. Tako je predavanje na temu »Uloga slikovnice i knjige u odgoju i obrazovanju« održala viša diplomirana knjižničarka **Bernadica Ivanković**, koja je između ostaloga i predstavila rezultate istraživanja.

Drugo predavanje na temu »Govorim i pišem pravilno hrvatski jezik« imao je lektor hrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu prof. **Perica Vujić**, koje je bilo namijenjeno za sve sudionike. Tako su polaznici skupa radili inicijalni test iz hrvatskog jezika, te su sku-

pa provjeravali pogreške i pojašnjavali pravila hrvatskog pravopisa.

»Godinama unazad organiziraju se stručni skupovi kako bi nastavni kadar imao priliku usavršavati se i dopunjavati svoje ranije stečeno znanje. Svake godine imamo organizirano jezično usavršavanje, jer to je prilika da naš nastavni kadar može nešto novo naučiti, budući da drugdje nema akreditiranih seminara na hrvatskom jeziku. U sklopu spomenute teme svake godine organiziramo nešto drugačije, a ova praksa će biti nastavljena i tijekom ove školske godine«, kaže predsjednica Odbora za obrazovanje pri HNV-u **Margareta Uršal** i pojašnjava kako se na proljeće očekuje nastavak suradnje s Agencijom za obrazovanje (iz Hrvatske), koja je započela još prije kovida, a ove godine je nastavljena odlaskom u Osijek na stručno usavršavanje nastavnog kadra. Uzvratni posjet je planiran za proljeće 2023. godine.

Održavanje stručnog skupa podržali su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Ž. V.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Srbiji 2022.

Počinje prebrojavanje

Sutra (subota, 1. listopada) u Srbiji počinje popis stanovništva, kućanstava i stanova koji će trajati do kraja listopada. Za taj posao angažirano je 15.000 popisivača, a nadležni poručuju da će se podaci koristiti samo za statističke svrhe i da građani nemaju razloga za bojazan od zlouporabe podataka. »Građani će odgovarati na 69 pitanja, od kojih na tri nije obvezno dati odgovor«, objasnio je pomoćnik direktora Republičkog zavoda za statistiku **Petar Korović** za N1.

»Popis po građaninu će trajati otprilike 30 minuta, a zakon je predvidio da građani imaju pravo odbiti odgovor na tri pitanja – o materinjem jeziku, vjeroispovijesti i nacionalnoj pripadnosti. Među 69 pitanja naći će se i neka nova, a jedno od njih je za muškarce – koliko imaju djece«, dodao je Korović.

Zakon o popisu propisao je obvezu svim građanima da se popišu, a oni koji odbiju mogu očekivati kaznu u rasponu od 20 do 50 tisuća dinara. Dakle, onima koji odbiju sudjelovati u popisu slijede kazne. Direktor Zavoda za statistiku **Miladin Kovačević** rekao je za RTS da je to krajnji instrument i nešto što nikako nije cilj same operacije.

»Popisi su jedna tekovina, i historijska i kulturna, a prije svega državna i oni se provode u svim državama koje imaju statističke ustanove«, objašnjava Kovačević.

Međunarodni standardi

Kovačević je objasnio i da se popis provodi jednom u deset godina, kao i da ovaj popis kasni jednu godinu zbog pandemije. Ukazao je da nema pitanja na koja treba unaprijed pripremiti odgovor.

»To su manje-više sva standardna pitanja koja slijede preporuke UN i Eurostata. Mi se u svemu prilagođavamo međunarodnim standardima«, naveo je Kovačević i dodao da su sva pitanja bila postavljena i na popisu 2011. godine, pa i na ranijim.

Ovaj popis će biti drugačiji po obrascu, odnosno popisivači će i dalje obilaziti kućanstva, ali će podatke umjesto u papirni unositi u elektronički obrazac.

»Popisivači idu s računalima i u laptopima je aplikacija koju je izradio sam Zavod, to je proizvod domaće pameti, i to će mnogo ubrzati postupak, jer se preskaču operacije koje slijede nakon popisa, a to je unos podataka«, naglasio je Kovačević i objasnio kako se to sada sve odigrava online, jer popisivač svakog dana nakon obavljenog posla šalje sve podatke u centralnu bazu.

»Momentom završetka popisa imat ćemo spremnu bazu da može krenuti obrada podataka. U prethodnom popisu postojalo je kašnjenje kada je sve te papirne obrasce trebalo unijeti u bazu«, rekao je Kovačević.

Sigurnost podataka

Elektronički unos i obrada podatka pokrenuli su u javnosti pitanje njihove sigurnosti. Na pitanje kako će građani znati tko su popisivači, Kovačević je gostujući u *Dnevniku* RTS-a naveo da će svi imati legitimaciju Republičkog zavoda za statistiku i ovlaštenje, dok je Korović za N1 rekao da se podaci popisa čuvaju u bazi podataka samo i isključivo Republičkog zavoda za statistiku, koji snosi svu odgovornost za njihovu sigurnost.

»I svi podaci se slijevaju u našu bazu i ne može im nitko pristupiti«, uvjerava pomoćnik direktora RZS-a.

Povjerenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka ličnosti **Milan Marinović** kaže da je zakonom o popisu stanovništva definirano da se podaci isključivo uzimaju u statističke svrhe i ne mogu se koristiti u druge, da se ne nameću neke obveze bilo kom građaninu ili oduzimaju neka prava, kao i da se neće prenositi od strane rukovaoca, a to je RZS, prenosi list *Danas*.

Popis počinje sutra, a u slučaju da vas popisivač ne nađe u kući, on ostavlja obavještenje u sanduče ili mjesto prijavljeno za dostavljanje pošte. Ostavlja podatke i brojeve call-centra, odnosno info-centra s kojim građanin treba ostvariti kontakt, a zatim se povezuje s popisivačem.

Prema posljednjemu popisu stanovništva iz 2011. godine, u Srbiji je živjelo ukupno 57.900 deklariranih Hrvata (0,8 % ukupnoga broja stanovnika Srbije), od toga broja u Vojvodini 47.033 (2,4 % stanovnika Vojvodine), u Beogradu 7.752 (0,5 % stanovnika Beograda), a u ostatku Srbije još 3.115. Smatra se da je dio Hrvata uključen i u one kategorije s posljednjega popisa stanovništva koji su se izjasnili kao neizjašnjeni i neopredjeljeni (160.346), nepoznati (81.740), pod regionalnom pripadnošću (30.771) te ostalima (17.558).

Priredio: Z. S.

Svi mi, skupa, činimo Srbiju!

Slobodno se izjasni o svojoj nacionalnoj pripadnosti!

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022.

Sudjeluj u popisu – ostavi trag

Od 1. do 31. listopada 2022.

Србија
ПОПИС 2022

popis2022.stat.gov.rs | Infocentar: 0800 444 005

Попис 2022. спроводи Републички завод за статистику

Овај материјал је направљен уз финансијску подршку Европске уније и Владе Савезне Републике Немачке. За његов садржај одговоран је Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH и његов садржај не изражава нужно ставове Европске уније и Владе Савезне Републике Немачке.

Jasna Vojnić, predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća

I POTPIS I POPIS

Dragi pripadnici naše zajednice koji ćete svojim potpisom i popisom to posvjedočiti, vrijeme je izbora! Vrijeme je kada na dva načina možemo izabrati hoćemo li narednih godina biti pojedinac ili ćemo svoje talente staviti na raspolaganje zajednici koja će nam uzvratiti osjećajem pripadnosti, vlastite vrijednosti, zadovoljstva i ponosa što smo dio nje.

Svi već znate da je u tijeku prikupljanje potpisa podrške elektorima za novi saziv HNV-a. Najmanje 60 elektorata treba prikupiti po 60 potpisa podrške kako bi se elektoratska skupština, koja je zakazana za 13. studenoga 2022., mogla održati čime će se omogućiti da hrvatska zajed-

nica i naredne četiri godine ima svoju krovnu instituciju. Stoga, ako još niste, požurite. Vjerujem da će HNV naredne četiri godine vaš potpis utrostručiti i osiguravanjem udžbenika, prijevoza djece, poticajima u gospodarstvu, podrškom udrugama, kapitalnim projektima... i sve čemu ste već bili svjedocima u prethodnom periodu.

Druga mogućnost izbora jest kada nam popisivač, počevši od 1. listopada, dođe u kuću u okviru popisa stanovništva cjelokupne Republike Srbije. U kampanji smo već više puta čuli: nacionalnost – Hrvat/ica, jezik – hrvatski, vjeroispovijest – rimokatolik. Svi mi Bunjevci, Šokci i Srijemci taj dan ćemo biti dio velikog korpusa hrvatskog naroda kojem pripadamo kako bismo i narednih deset godina mogli nastaviti čuvati i naš jezik i običaje, tradiciju i još više pripadnost bunjevačkom, šokačkom rodu, srijemskom, banatskom, beogradskom, niškom... teritoriju i državi Srbiji. Republički zavod za statistiku potvrdio je kako će se rimokatolici i katolici pak ubrajati u istu kategoriju tako da se oko toga ne trebamo brinuti. I, također, sve ukućane koji su privremeno odsutni obavezno popišite!

Dakle, i potpis i popis. Ne iz razloga što ćemo narednih godina imati koristi od tog papira, nego zato jer on odgovara istini, našem dostojanstvu i blagu koje nam je povjereno. Sretno, i širimo istinu o popisu i potpisu dalje, jer samo tako će nam narednih godina naša grana obilno roditi...

Dodijeljena oprema hrvatskim udrugama

Tehničke pretpostavke za djelovanje u kulturi

Laptopi, računala, štampače, projektore... dobilo je 40 hrvatskih udruga. Sredstva su osigurana iz natječaja Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU RH i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH

U prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća upriličena je 23. rujna svečana dodjela tehničke opreme hrvatskim kulturnim udrugama iz Srbije. Opremu su preko projektnih programa Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske osigurali Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Cro-Fond* i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, uz podršku HNV-a i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Tehnička oprema uručena je predstavnicima 40 hrvatskih kulturnih udruga.

»Povjerenstvo sastavljeno od predstavnika HNV-a, ZKVH i Fondacije *Cro-Fond* je u najvećoj mjeri uvažilo želje udruga koje su iznijete u anketi koja je prethodila odluci. Ovim projektom ZKVH je osigurao 7 laptop računala i 13

odbora HNV-a **Lazar Cvijin** prije dodjele tehničke opreme predstavnicima hrvatskih kulturnih udruga i naglasio kako za organiziranje ovih natječaja najviše zasluga ima narodni zastupnik u Skupštini Srbije **Tomislav Žigmanov** i njegov dogovor s ministricom za regionalni razvoj i fondove Europske unije **Natašom Tramišak** i s državnim tajnikom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonkom Milasom**.

Visoko postavljeni cilj

»Sve je ovo učinjeno radi hrvatskih kulturnih udruga. Vas, koji svakodnevno činite da se baština nasljeđuje, a kulturno stvaralaštvo potiče. Jedna od naših misija je da prilježno i posvećeno takvom vašem radu osiguravamo materijalne, financijske, a u ovom slučaju tehničke pretpostavke kako bi funkcioniranje ovdašnjih hrvatskih kulturnih udruga bilo još bolje. Ovo vodstvo hrvatske zajednice je 2020. godine također osiguralo sredstva da bi se pribavila tehnička pomagala u obrazovanju na hrvatskom jeziku u iznosu od 18.000 eura, a ove godine smo bili u mogućnosti planski djelovati za dobro zajednice i u projektima u području kulture u svezi tehničkih pretpostavki, kako bi naše udruge kulture još kvalitetnije mogle raditi«, rekao je Tomislav Žigmanov.

Prilikom ove svečane dodjele tehničkih sredstva kulturnim udrugama nazočnima se obratila i predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

»Na početku mandata Odbor HNV-a za kulturu obišao je hrvatske udruge koje djeluju na području Vojvodine nakon čega smo napravili analizu njihovih potreba. U najvećem broju slučajeva potrebe su se odnosile na tehničku opremu, prostor i povezivanje s partnerskim udrugama u Hrvatskoj. Dio tih potreba uspjeli smo osigurati iako je to, zaista, minimum koji bi udruge trebale imati kako bi mogle djelovati u svojim mjestima. Nastojimo ovakvim podrškama osigurati neophodne uvjete, a preostaje i dalje snažiti vodstvo udruga da nastave animirati članove, stvarati i promovirati dobrovoljno uključivanje u život zajednice – to je ono što nas ispunjava i čini da se osjećamo kao koristan član zajednice i njezin dio«, rekla je Jasna Vojnić i naglasila kako je sada prioritet ovdašnje hrvatske zajednice popis stanovništva koji slijedi i izbori za HNV.

Nazočne je pozdravila i opunomoćena ministrica Veleposlanstva Hrvatske u Beogradu **Maja Bogdan**.

štampača, a kroz dva projekta Fondacije *Cro-Fond* osigurano je 19 laptop računala, 12 štampača-skenera, 9 projektor i platna, 2 bluetooth zvučnika i jedan prenosivi disk. Zbog zahtjeva projekta neke udruge će dobiti tehničku opremu od projekata ZKVH, netko od projekata Fondacije, a netko od obje ustanove«, rekao je predsjednik Izvršnog

Laptopi i štampači-skeneri, projektori

Nakon dodjele tehničke opreme razgovarali smo s pojedinim predstavnicima hrvatskih kulturnih udruga.

Anita Naglič, predsjednica HKPD-a *Tomislav* iz Golubina-ca:

»Naša udruga je primila donaciju, laptop računalo i štampač-skener, što nam je iznimno važno s obzirom na naše projekte. Ova donacija će sigurno pridonijeti pisanju više projekata, apliciranju u raznim programima, što je za funkcioniranje udruga iznimno važno, jer bez financijskih sredstava teško koja udruga danas može opstati i funkcionirati. A što se tiče same naše udruge, okosnica je tamburaški sastav, ali ništa manje, čak možda i važnije, to su golubinačke *Mačkare*, koje su iz godinu u godinu sve opsežnije i ta manifestacija zahtijeva sve veću organizaciju, pa će nam tehnička sredstva i u tom slučaju pomoći. Mislim da je ovo iznimno važan projekt koji je HNV u suradnji sa ZKVH-om i *Cro-Fondom* uradio, svima nama u udrugama ovo puno znači«.

Petar Dujčić, predsjednik Društva hrvatske mladeži Zemun:

»Naše društvo ima računalo i štampač, a bilo nam je potrebno projektorsko platno kako bismo mladima i na taj način mogli prezentirati naše aktivnosti tijekom raznih programa, manifestacija. Danas smo dobili projektor i projektno platno. Naše društvo postoji od 2007. godine, okupljamo mlade Hrvate iz Zemuna, kao i mlade Hrvate koji dolaze studirati u Beograd i Zemun. Imamo nekoliko manifestacija koje održavamo svake godine, Dan državnosti Hrvatske, za to pripremamo bogat kulturni program, također organiziramo gostovanja pjevačkih zborova, a aktivna je i sportska sekcija gdje se mladi okupljaju barem jedanput tjedno. Trudimo se mlade što više privući našim programima i ponuditi im kvalitetan sadržaj. Društvo sada broji 109 članova, a aktivnih je dvadesetak. Imamo prostorije za rad društva u sklopu rimokatoličke župe Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu«.

Alojzije Firanj, član HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora i urednik glasila ovog društva *Miroľjub*:

»Dobili smo projektor i platno, to nam je i potrebno; organiziramo i književne večeri, razne priredbe i tehničkim sredstvima lakše ćemo predstaviti i prikazati programe za interesiranima. Naše društvo ima oko 300 članova, aktivni sudjeluju u radu sekcija, a ostali dolaze na naše programe«.

Darko Polić, upravitelj Zaklade spomen doma bana Jelaića, Petrovaradin:

»Javili smo se na anketu HNV-a za tehničku opremu koja nam je vrlo važna, jer mi krećemo od početka, spomen dom je još uvijek u procesu obnove. Materijal za obnovu je poskupio, ali potpora je stigla, a i ove donacije su nam važne. Dobili smo laptop i štampač, osnivač naše institucije spomen doma je HNV i ovo pokazuje kako imamo pažnju od našeg osnivača. S Lokalnom akcijskom udrugom *Lag-a Bosutski niz* iz Hrvatske, koji su naši vodeći partneri u određenim projektima, osigurali smo putem natječaja sredstva za uredski namještaj, stolice, opremanje prostora. Kada se završi fizička obnova spomen doma zajedno s ovom donacijom tehničke opreme, bit ćemo opremljeni da započnemo svoj rad. Obećano nam je da će radovi biti završeni do kraja ove godine. Sada rješavamo i grijanje, radovi su u tijeku, nadam se da će spomen dom profunkcionirati od sljedeće godine«.

Vojislav Temunović, dopredsjednik Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjavački pisama* iz Subotice:

»Aplicirali smo na štampač i laptop, to smo i dobili, tako da u našoj udruzi od sada možemo imati našu notnu arhivu koju smo već skenirali i koja je u elektroničkoj formi. Od sada ćemo imati mogućnost tiskati potreban notni materijal za rad naše udruge, dakle da materijaliziramo te note i da nam bude lakše raditi. Ovo jest značajno, jer sada ne moramo na drugim natjecajima tražiti ovu tehničku opremu. Naša udruga varira u broju članstva, sada imamo oko 60-70 članova. Postoji odljev mladih poslije završene srednje škole, dosta njih ode studirati u razne gradove, ali stalno se u rad naše udruge uključuju mlađi članovi«.

Zvonko Sarić

Ostani i budi to što jesi

Već od početka ove godine je krenula kampanja za popis kroz naše medije (tiskane, radio i TV) u kojima su posebno istaknuti opći značaj i interesi popisa stanovništva i domaćinstava i benefiti koji iz toga proistječu

Rusini na teritoriju današnje Srbije žive preko 260 godina. Godine 1751. dvjesto rusinskih grkokatoličkih obitelji naselila je carica **Marija Terezija** u tadašnju pustaru Veliki Krstur, današnji Ruski Krstur, najveće i najpoznatije naselje Rusina u Vojvodini. Sredinom dvadesetih godina XVIII. stoljeća naseljavaju se u većem broju i do danas u Vojvodini žive kao prepoznatljiva nacionalna zajednica. Prema popisu iz 1848., bilo je 8.500 Rusina, 1921. ih je bilo 20.383, a 1971. godine 24.640 Rusina je živjelo u tadašnjoj Jugoslaviji. Na popisu 2002. se 15.905 građana Srbije izjasnilo Rusinima.

Iako malobrojni, prepoznatljiva su nacionalna zajednica u Srbiji i imaju svoje institucije, pisane i elektroničke medije, kulturne udruge, gimnaziju..., a na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu od 1981. godine postoji i katedra za rusinski jezik i književnost.

S predsjednikom Rusinskog nacionalnog vijeća **Borislavom Sakačem** razgovarali smo o predstojećem popisu stanovništva.

Značaj popisa

Borislav Sakač kaže kako je popis stanovništva i domaćinstava »višestruko značajan za sve građane Srbije, jer rezultira relevantnim podacima o ukupnom broju stanovnika i njegovom nacionalnom sastavu što omogućuje prije svega pravilno dimenzioniranje odgovarajućih državnih institucija i ustanova. Pored toga, popis domaćinstava će omogućiti stvaranje kompletnijeg registra ulica i naselja, što će u budućnosti omogućiti elektronički popis i time pridonijeti jednostavnijem i bržem procesu akvizicije te vrste podataka. Pored ovih općih benefita, popis ima poseban značaj za sve nacionalne manjine, jer od dobijenih podataka direktno zavisi dimenzioniranje nacionalnih vijeća, institucije koja u najvećoj mogućoj mjeri brine o interesima svake nacionalne manjine i zajednice u Srbiji, a koji se, recimo, ogleda u mogućnosti uvođenja određenog manjinskog jezika u službenu upotrebu

u određenim lokalnim samoupravama i drugim pravima koja iz tog proistječu.

Sakač kaže kako Nacionalno vijeće rusinske nacionalne manjine u Srbiji godinama unazad provodi kontinualnu kampanju po pitanju popisa, jer se svi punoljetni pripadnici njihove nacionalne manjine potiču da se upišu u poseban birački popis i time učvrste svoju nacionalnu pripadnost i doprinesu jačanju identiteta, a kasnije aktivno sudjeluju u članstvu i radu lokalnih udruga u mjestima u kojima žive.

Kampanja za popis

»Već od početka ove godine je krenula kampanja za popis kroz naše medije (tiskane, radio i TV) u kojima su posebno istaknuti opći značaj i interesi popisa stanovništva i domaćinstava i benefiti koji iz toga proistječu. Pored toga, predviđeno je intenzivno posredno obraćanje kroz angažiranje naših medijskih kuća, ali i neposredno obraćanje pripadnicima rusinske nacionalne manjine na tribinama koje će se održavati u mjestima u kojima žive Rusini, počevši od druge polovice rujna«, objašnjava Sakač.

Nacionalno vijeće Rusina aktivno sudjeluje u provođenju popisa tako što je delegiralo odgovorne osobe u popisnim komisijama u lokalnim samoupravama u Kuli, Vrbasu i Žablju, zatim su te osobe bile aktivne u izboru instruktora i popisivača, a sve to je bilo praćeno odgovarajućom medijskom kampanjom koju je blagovremeno iniciralo njihovo Nacionalno vijeće i na taj način informiralo javnost o predstojećim događajima.

»Pored toga, definirane su osobe iz sastava Nacionalnog vijeća koje su pripremile slogane i video klipove za potrebe medijske kampanje na društvenim mrežama i drugim informativnim kućama. Također je pripremljen tekst za tiskanje flajera i drugog reklamnog materijala koji se dijele na tribinama«, kaže Sakač.

Na pitanje jesu li zadovoljni načinom i organizacijom popisa stanovništva, Sakač odgovara kako su zadovoljni

u toj mjeri u kojoj su se relevantne institucije prihvatile i pristupile tom odgovornom procesu, ali kao i u svakom drugom opsežnom i složenom poslu, smatraju da je bilo moguće neke radove obaviti na optimalan način i po pitanju blagovremenosti ukupnih angažmana i po pitanju financiranja i po pitanju izbora stručnih osoba koje su involvirane u tim procesima.

»Naravno, svjesni smo da doprinos i podrška nacionalnih manjina u tom poslu nije bio ravnomjeran i često nedovoljno adekvatan, pa je i to nažalost pridonijelo tome da se ne dosegnu moguća maksimalna postignuća u danim okolnostima«, kaže Sakač.

Osnovna poruka koju Rusinsko nacionalno vijeće koristi u ovom popisu je »ostani i budi to što jesi«, jer:

»Iza nas stoji višestoljetna tradicija i egzistencija na ovim prostorima, što nam govori o tome da naša istrajnost i upornost daje perspektivu za daljnji opstanak, ostanak i napredak na ovim prostorima, i pored svih prepreka, nedaća i otežavajućih okolnosti koji se svakako odražavaju kroz demografski faktor. Naslijeđe koje su nam ostavili, osigurali naši preci su od neprocjenjive vrijednosti, te je to jedna od najvažnijih obveza i presudan zadatak za nove generacije koje su već tu, prisutne i koje preuzimaju na sebe odgovornost kontinuiranog održivog razvoja u skladu s usvojenom strategijom«.

Popis i izbori

Na koncu, odgovarajući na pitanje predstavlja li problem za njihovo nacionalno vijeće što se istodobno pro-

vodi kampanja za popis i kampanja pred izbore za nacionalnomanijska vijeća, Sakač kaže kako nikako nije prihvatljiva istovremenost tako važnih događaja u životu nacionalnih manjina, zajednica iz više razloga.

Po njegovom mišljenju suština problematike nije u kampanjama već u tome što se provode izbori za nacionalna vijeća prema podacima iz 2011. godine, a »za koje smo svi svjesni da više nisu relevantni i ne odražavaju pravu sliku stanja o broju pripadnika nacionalnih manjina«.

»Izravna posljedica toga je pogrešno, neadekvatno dimenzioniranje relevantnih institucija i ustanova kao i nemogućnost objektivnog planiranja, a upravo sada, pa i prethodnih godina smo predlagali i donosili strategije na gotovo svim razinama, koje se odnose na period do 2030. Dakle, preambiciozno planiranje na osnovi nedovoljnih (pogrešnih) podataka. Što se tiče utjecaja istovremenosti kampanja, također smatram da doprinosi ponajprije konfuziji, a samim tim i neodlučnosti pripadnika nacionalnih manjina, jer će u prvom planu biti prezentirani trenutni uspjesi i angažiranost pojedinaca u svezi popisa, dok će dugoročni rad i trud biti u drugom planu, izvan fokusa, napose što su iza nas pandemijske godine koje su u velikoj mjeri onemogućile mnoge planirane aktivnosti. Dakle, bit će prisutna velika 'zaslijepljenost' biračkog tijela, čime će se izgubiti na objektivnosti rasuđivanja«, zaključuje predsjednik Nacionalnog vijeća Rusina.

J. D.

Dr. sc. Dražen Živić, demograf

Hrvati su integrativni dio srpskog društva

Hrvati u Srbiji trebaju biti ponosni na svoju etničku pripadnost, na svoju prošlost, na sve one koji su živjeli i umirali za taj hrvatski identitet i moraju biti ne samo hrabri već i slobodni to pokazati na ovom popisu. Osjećaj pripadanja jako je dobar, jer ste vi također baštinici onoga što je bilo prije, a u isto vrijeme se i legitimirate kao temelj budućeg razvoja na koji se ta zajednica može osloniti

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

U Srbiji sutra počinje popis stanovništva. Popis stanovništva važan je posao za državu, ali koliko je državi važno da prebroji svoje stanovništvo, toliko je popis važan i nacionalnim manjinama, pa svaka nacionalna zajednica vodi svoju kampanju za popis, ali nacionalna i vjerska pripadnost pitanja su na koja se ne mora odgovoriti popisivaču, što je i naznačeno na popisnici.

Može li dobro osmišljena kampanja utjecati na pad broja stanovnika, u ovom slučaju Hrvata, uvjetovan demografskim kretanjima da bude manji, zašto je nacionalna pripadnost važna pojedincu i zašto je Srbiji i Hrvatskoj značajno da se Hrvati u Srbiji izjasne slobodno? O tome smo s dr. sc. **Draženom Živićem**, demografom, pomoć-

nikom ravnatelja Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar* iz Vukovara razgovarali u emisiji *Hrvatska rič iz Vojvodine*, koju realiziraju *Plava vinkovačka televizija* i *NIU Hrvatska riječ*.

► Preliminarni rezultati popisa znat će se 30 dana nakon završetka popisa, odnosno 30. studenoga, dok će konačni rezultati biti objavljeni između travnja 2023. i svibnja 2024. godine. Dakle, na one konačne rezultate pričekat ćemo, kao i na podatke o broju pripadnika nacionalnih manjina. Zašto je popis važan i kakvi su statistički podaci iz dosadašnjih popisa; u kom razdoblju je u Srbije bilo najviše Hrvata i što se događalo nakon tog popisa?

Za svaku državu važno je da raspolaže podacima o broju stanovnika na njezinom teritoriju, jer to je statistička osnova za svaku vrstu planiranja, od društvenih odnosa, gospodarskog razvoja... Dakle, to je jedna neophodna statistička akcija kojom država prikuplja najvažnije podatke o svojim građanima. Ujedno, to je iznimno važna prigoda kada i pripadnici nacionalnih manjina uspijevaju doći do vjerodostojnih demografskih pokazatelja o vlastitim pripadnicima. Važno je, jer to ima svoje posljedice u participaciji pripadnika manjina u društveno-političkom i gospodarskom životu. Nije to samo da znamo koliko nas ima već to ima i posljedice na svakodnevno funkcioniranje nacionalnog kolektiva i svakog pojedinca pripadnika nacionalne manjine u određenoj državi. Tako je to u Hrvatskoj, tako je u Srbiji. Zato će predstojeći popis dati odgovore na mnoga pitanja i uspostaviti će vjerojatno neke nove odnose u odnosu vlasti prema pripadnicima nacionalnih manjina, u ovom slučaju hrvatske nacionalne manjine. Hrvati u Srbiji žive stoljećima, autohtono su stanovništvo, a najzastupljenije je na prostoru Vojvodine i kao posljedica brojnih demografskih i migracijskih kretanja kroz prošlost. Duga je i kontinuirana prisutnost Hrvata na ovim prostorima i to stanovništvo ne samo da je fizički bilo prisutno već je ostavilo značajan trag u kulturi, povijesti, politici, gospodarstvu, zapravo ukupnom životu toga prostora. Naravno da su Hrvati kroz povijest na tom prostoru prolazili kroz različite uspone i padove, što je bila posljedica različitih čimbenika. Prema rezultatima službenih popisa stanovništva koji su u bivšoj Jugoslaviji, a time i u Srbiji, održani nakon Drugoga svjetskog rata (počevši od 1948.), prigodom kojih se stanovništvo popisivalo i s obzirom na nacionalnu pripadnost, najveći broj izjašnjenih Hrvata zabilježen je 1961. godine. Tada je u Srbiji (uključujući i teritorij Kosova) popisano ukupno 196.409 osoba koje su se izjasnile Hrvatima, od kojih u Vojvodini njih 145.341 ili 74 %. Sigurno da je broj Hrvata po etničkom podrijetlu bio veći od onoga iskazanog na popisu 1961. godine.

Tko se u Srbiji, ili bilo gdje drugdje u svijetu, osjeća pripadnikom hrvatskoga naroda treba imati svijest i slobodu tako se izjasniti, jer time jača svoj osobni, ali i kolektivni nacionalni identitetski osjećaj, nasuprot različitim asimilacijskim procesima. Biti i javno izjasniti se Hrvatima, treba biti izraz vlastitog nacionalnog opredjeljenja, ne dovodeći time u pitanje procese društvene integracije u sredini koja dominantno u etničkom kontekstu nije hrvatska. Drugo, izjašnjavanje Hrvatima pridonosi jačanju demografskih, ali i demokratskih kapaciteta zajednice, koja brojčano, ekonomski i obrazovno ojačana zauzima bolju i snažniju poziciju u suvremenom srpskom društvu koje se nalazi u procedurama prijema u Europsku uniju što među prioritete stavlja osiguranje učinkovitih oblika i elemenata zaštite ljudskih prava i prava nacionalnih manjina.

ranje nacionalnog kolektiva i svakog pojedinca pripadnika nacionalne manjine u određenoj državi. Tako je to u Hrvatskoj, tako je u Srbiji. Zato će predstojeći popis dati odgovore na mnoga pitanja i uspostaviti će vjerojatno neke nove odnose u odnosu vlasti prema pripadnicima nacionalnih manjina, u ovom slučaju hrvatske nacionalne manjine. Hrvati u Srbiji žive stoljećima, autohtono su stanovništvo, a najzastupljenije je na prostoru Vojvodine i kao posljedica brojnih demografskih i migracijskih kretanja kroz prošlost. Duga je i kontinuirana prisutnost Hrvata na ovim prostorima i to stanovništvo ne samo da je fizički bilo prisutno već je ostavilo značajan trag u kulturi, povijesti, politici, gospodarstvu, zapravo ukupnom životu toga prostora. Naravno da su Hrvati kroz povijest na tom prostoru prolazili kroz različite uspone i padove, što je bila posljedica različitih čimbenika. Prema rezultatima službenih popisa stanovništva koji su u bivšoj Jugoslaviji, a time i u Srbiji, održani nakon Drugoga svjetskog rata (počevši od 1948.), prigodom kojih se stanovništvo popisivalo i s obzirom na nacionalnu pripadnost, najveći broj izjašnjenih Hrvata zabilježen je 1961. godine. Tada je u Srbiji (uključujući i teritorij Kosova) popisano ukupno 196.409 osoba koje su se izjasnile Hrvatima, od kojih u Vojvodini njih 145.341 ili 74 %. Sigurno da je broj Hrvata po etničkom podrijetlu bio veći od onoga iskazanog na popisu 1961. godine.

► **Prema popisu iz 2011. godine Hrvata je u Srbiji bilo tek 57.900. Osim općih demografskih kretanja, što je još razlog tako drastičnog pada?**

Brojni su razlozi. Neki su čisto demografski. Postoje određene zakonitosti. Naravno, ako se rađa manje djece više umire stanovnika, ako se više odseljava nego doseljava. Ali smanjenje broja pripadnika hrvatske zajednice nije samo posljedica demografskih zakonitosti, u ovom slučaju to su čimbenici vezani za političke prilike kojima su Hrvati u Vojvodini izloženi dulji niz godina, naročito od 1991. godine. Položaj Hrvata pojedinca, a naročito kolektiva u smislu nacionalne manjine u Srbiji je u najmanju ruku nepovoljnih obilježja, što je imalo posljedicu i na kretanje broja pripadnika hrvatske zajednice. Od 1991. godine u popiscu se uključuju subetničke hrvatske skupine Bunjevci i Šokci, koje su na neki način afirmirane od srbijanske vlade, koja je željela dekokratizirati hrvatsko stanovništvo. Naravno da se onda smanjivao broj osoba koje su se izjašnjavali kao Hrvati. Prema tome, brojni različiti razlozi utjecali su na to da je broj Hrvata u Vojvodini 2011. godine svega trećina onoga broja koji je zabilježen 1961. godine. Možda još važniji podatak da su 1948. godine Hrvati činili više od 8 posto stanovništva, a 2011. to je palo ispod dva posto. Još su porazniji podaci kada su u pitanju demografske strukture, koja je neuravnotežena i po pitanju životne dobi, obrazovanja, ekonomske strukture. Problema ima puno, izazova još i više.

► **Govorili ste o nepovoljnim političkim okolnostima koje su jedan od dodatnih razloga pada broja Hrvata u Srbiji. U popisu 2011. godine 300.000 ljudi popisano je kao ostali, neizjašnjeni... Može li to biti mogućnost da se popravi demografska slika Hrvata u Srbiji?**

Ljudi koji su se u dosadašnjim popisima izjašnjavali anacionalno činili su to iz nekih razloga. Te razloge teško je egzaktno utvrditi i mi možemo samo pretpostavljati koji su njihovi razlozi, ali sigurno da su oni vezani za jedan strah ili bojazan da će otvoreno nacionalno izjašnjavanje u popisu stanovništva, ne radi se tu samo o Hrvatima, imati za njih određene negativne implikacije. Važno je u toj demografskoj rezervi, a ne možemo reći je li to 5.000 ili 10.000, kod tih osoba ukloniti bojazan da bi njihovo pravo nacionalno izjašnjavanje za njih predstavljalo bilo kakvu opasnost. Tu su dva pravca. Jedno je Hrvatsko nacionalno vijeće i kampanja za popis koju vodi, a s druge strane država Srbija bi trebala imati interes da broj osoba koje se izjasne kao Hrvati ili neka druga nacionalna manjina bude što realniji, jer onda i država može pokazati da je uključivo društvo, da prihvaća svoje manjine i na taj način pokazati dostignutu razinu demokracije. Dakle, i jedni i drugi, i Hrvati i srpska država, trebali bi imati interes da se ljudi mogu slobodno izjasniti. Hrvati će dobiti realnu brojku i svijest da se mogu slobodno izjasniti, a srpsko društvo se može legitimirati u međunarodnoj zajednici kao društvo koje poštuje, afirmira i njeguje dobre odnose s pripadnicima nacionalnih manjina koje žive u Srbiji.

► **Hrvatsko nacionalno vijeće vodi kampanju »Znam tko sam«. Želja je pobuditi i ljudima ponos**

i potaknuti ih da se izjasne na popisu. Koliko ste uspjeli pratiti ovu kampanju i kakvi bi mogli biti efekti te kampanje?

Kada podaci budu dostupni, znat će se u kojoj mjeri je kampanja bila uspješna. Čak i neovisno o tome kakve će rezultate pokazati popis, čak neovisno hoće li se nastaviti smanjivati broj Hrvata, jer na to utječu demografske zakonitosti na koje nikakva kampanja neće moći utjecati, dakle kada imamo da je tolika neravnoteža u dobnoj i spolnom sastavu stanovništva, da je ta jedna biološka osnovica reprodukcije hrvatske zajednice u Srbiji na niskim i zabrinjavajućim razinama da to zahtijeva akciju ne Hrvatskog nacionalnog vijeća već prije svega srpske države koja mora provoditi pronatalitetnu politiku koja onda može imati pozitivan efekt i na hrvatski narod koji živi na tom prostoru. Ali je važno nešto drugo. Ova kampanja pokazala je, unatoč svim ovim poteškoćama od demografskih, političkih i društvenih vitalnost zajednice koja je odlučila puno smislenije, vitalnije, organiziranije i rekao bih utemeljenije, dakle na pravi način promovirati interese vlastite nacionalne zajednice, kao sastavnice dvije stvari: srpskog društva i srpske države i s druge strane okrenutost prema matičnoj domovini, da ta matična domovina vidi da zajednica ima potencijale i resurse u koje valja ulagati. Da to nije samo davanje novca za manifestacije koje budu i prođu već da zajednica ima kapacitete osmisliti i organizirati aktivnosti i programe za cijelu

zajednicu kojima će se predstaviti srpskom društvu. Ovo je jedna scena u koju hrvatska zajednica ulazi s jednom novom, suvremenom predstavom koja će pobuditi veći ili manji interes. Ova kampanja neće ništa pokvariti, može donijeti samo dobrih stvari. Već bi značajan uspjeh bio da se broj Hrvata ne smanji onoliko koliko pokazuju dosadašnji trendovi, ali bio bi to i dobar temelj za različite aktivnosti u budućnosti, koji trebaju pokazati da zajednica nije remetički već integrativni dio srpskog društva i države, zajednica koja doprinosi i Srbiji i domovini Hrvatskoj, kako na razini pojedinca, obitelji tako i na razini cijele zajednice. Dugoročno gledajući, izazova će biti, ali ova kampanja je pokazala da zajednica ima kapacitete da osmišljava i druge vrste projekata, pa i političkih i drugih pritisaka kojima bi mogli utjecati da se ta atmosfera u kojoj žive Hrvati u Vojvodini odmakne od, možda je grub izraz, ali ja ću ga reći, neprijateljske ka manje neprijateljskoj ili potpuno prijateljskoj atmosferi. Tu su naravno važni i odnosi koje će imati Srbija i Hrvatska kao države. To nikako ne ide bez toga, ali je jedan dio priče koji ide ka izlasku iz atmosfere koja je priječila da se Hrvati u Srbiji, barem u posljednjih 30 godina, ne mogu ili ne žele slobodno izjasniti Hrvatima.

► Nacionalna i vjerska pripadnost pitanja su na koja se ne mora odgovoriti. Što bi moglo motivirati ljude da se kada im dođe popisivač izjasne što su, u ovom slučaju Hrvati?

Cijeli čovjekov život je život u zajednici. Kao pojedinci, samci teško možemo u životu napredovati i razvijati se. Mi u svom životu prije svega pripadamo obitelji iz koje smo došli na svijet. Ta obitelj, ta naša mala zajednica je ključ. Ali ni ona ne može živjeti sama, i njoj su potrebne druge obitelji. Kada imamo, u jednom povijesnom konti-

Država Srbija bi trebala imati interes da broj osoba koje se izjasne kao Hrvati ili neka druga nacionalna manjina bude što realniji, jer onda i država može pokazati da je uključivo društvo i da prihvaća svoje manjine i na taj način pokazuje dostignutu razinu demokratičnosti.

nitetu, život tih zajednica obitelji koje su se udruživale, koje surađuju formirajući određene nacionalne, religijske i druge identitete, onda mi osjećajući se pripadnicima te zajednice dobivamo potvrdu i našeg vlastitog, ne samo pripadanja nekome ili nečemu već i smisao života i razvoja. Naravno, tu potrebu izjašnjavanja pripadnicima nekog naroda nemaju svi, ali kada vi pripadate nekom narodu vi zapravo baštinite sve ono što su generacije prije vas pripadajući tom istom narodu radile. I u smislu političke ili neke druge borbe za vlastitim opstankom, ali i kao doprinos kulturi, znanosti, ne samo hrvatske već i svjetske znanosti i kulture. Osjećaj pripadanja jako je dobar osjećaj, jer ste vi također baštinici onoga što je bilo prije, a u isto vrijeme se i legitimirate kao temelj budućeg razvoja na koji se ta zajednica može osloniti.

Svijest o tom pripadanju se može razvijati na različite načine. Nije to samo popis stanovništva, ali je popis

stanovništva zgodno mjesto gdje to možete iskazati. A to što ste iskazali imat će određene implikacije i na život zajednice, ali i vaš osobni život kao pripadnika te zajednice. Netko ne mora imati taj osjećaj. To je prepušteno vašoj emociji, ali je jako važno da u iskazivanju te emocije nemate straha i pritiska da će ta vaša emocija imati bilo kakve negativne posljedice po vas i vašu zajednicu. Kao kada se zaljubite i iskažete ljubav prema dragoj osobi na različite načine. Ako smo zaljubljeni u svoju hrvatsku pripadnost, svoj identitet, kulturu, znanost u sve ono što je baština postojanja Hrvata do danas, onda kroz popis stanovništva i danas možemo iskazati tu ljubav prema vlastitom narodu. Hrvatski narod je raspršen iz raznih razloga, živi u različitim zemljama, na različitim kontinentima. Sve procjene kažu da puno više Hrvata živi izvan nego u Hrvatskoj. Ali to je bogatstvo jedne zajednice, jer svi smo mi jedno. Možda netko govori drugačijim narječjem, drugačiji su mu običaji, navike života su drugačije, jer preuzimamo naslijeđe sredina u kojima živimo, ali smo dio jednog nacionalnog bića. I koliko je važno da se Hrvat u Vojvodini i Srbiji slobodno izjasni Hrvatom toliko je isto hrvatskoj domovini važno da zna gdje Hrvati žive, o kojem broju je riječ, s kakvim se problemima te zajednice suočavaju, jer je stalna briga domovine za sve svoje sunarodnjake trajna i ona se može i treba manifestirati u različitim poljima. Potpora koju su Hrvati u Srbiji imali od matične domovine tijekom ove kampanje pokazuje da postoji prostor kada se to može vrlo kvalitetno odraditi. Hrvati u Srbiji trebaju biti ponosni na svoju etničku pripadnost, na svoju prošlost, na sve one koji su živjeli i umirali za taj hrvatski identitet i moraju biti ne samo hrabri već i slobodni to pokazati na ovom popisu.

Pitali smo...

Mi znamo tko smo!

U povodu predstojećeg popisa stanovništva koji će se održati od 1. do 30. listopada, anketirali smo pripadnike naše zajednice, aktivne u različitim područjima, i pitali ih što za njih znači uključenost u hrvatsku zajednicu, te zašto je po njihovom mišljenju važno izjasniti se kao Hrvat.

Jozefina Skenderović (Subotica), slamarka:

Više od 30 godina aktivna sam u hrvatskoj zajednici, kao slamarka pri HKPD-u *Matija Gubec* u Tavankutu. Biti u *Gupcu* iziskivalo je početkom 90-ih i određen poli-

tički angažman, vodila sam skupštinu Društva kada mu je vraćen hrvatski pridjev. Biti angažiran u hrvatskoj zajednici za mene je nešto prirodno, tu živim, volim naše običaje. Smatram da našu kulturu trebamo čuvati unutar zajednice, a prezentirati je i pripadnicima naše zajednice te drugim narodima s kojima u ovoj sredini živimo. Plan mi je i dalje biti aktivna, iako imam 70 godina.

Što se popisa tiče, moji preci, majka i dida, za sebe su govorili da su Bunjevci, ali su se uvijek pisali kao Hrvati, još i prije dekreta iz 1945. koji se nekad spominje. Jezik mi je hrvatski, jer kad divanim bunjevački znam da je to jedan od govora hrvatskoga jezika.

Marko Tucakov (Novi Sad), biolog:

Pradida **Stipan** mi je bio dio međuratnoga pokreta gospodarskoga i kulturnog aktivizma i nacionalnoga buđenja, što su u Bačku donijeli članovi HSS-a i njihova pokreta Seljačka sloga. U kući dide **Marina** sam čitao brojnu hrvatsku literaturu iz raznih znanstvenih područja, te poljoprivrede. Sjećam se obveze nacionalnog izjašnjenja u osnovnoj školi, na što sam pitao roditelje što da

kažem. Jasno su rekli ono što nosim i danas. Pripadnost hrvatskom narodu osjećam dijelom svoje osobe, koji se ne mijenja s ostalim brojnim životnim promjenama, no istovremeno i dijelom svojeg uloga u narodnu skupinu. Prve svoje riječi izgovorio sam na štokavskoj ikavici, i danas je čuvam koliko mogu. Katolička crkva moja je druga kuća, do koje mi je vrlo stalo. U iznimno zamršenom vremenu u kojemu živimo potrebno je imati čvrste koordinate i svjesno ih se držati, a ove tri su iznimno važne, najbitnije. Ne vidim niti jedan razlog zbog kojega bih (i) na popisu rekao nešto drugo, ili se ne bih izjasnio, niti mislim da ima razloga zbog kojih oni koji šute isto ne bi trebali popisivačima i reći.

Katica Naglić (Surčin), predsjednica Hrvatske čitaonice Fischer i upraviteljica Fondacije Antun Gustav Matoš u Beogradu:

Popis stanovništva u 2022. godini otvorio nam je novu mogućnost da bez straha iskažemo svoj nacionalni identitet i vjersko opredjeljenje. Istina je da Srbija i Hr-

vatska imaju pulsirajući politički odnos koji se odražava na odnos pojedinaca i zajednice prema zajednici Hrvata u Srbiji što nepovoljno utječe na osjećaj sigurnosti pojedinaca. Država Srbija na čelu sa svojim rukovodstvom načinila je prve iskorake ka hrvatskoj nacionalnoj manjini posljednjih nekoliko godina. Smatram da su godine straha iza nas. Grad Beograd i Vojvodina su multikulturalne sredine gdje su Hrvati višestoljetno domicilno stanovništvo. Hrvati u Beogradu žive od XIII. stoljeća, kada su se najprije doselili iz Dubrovnika, potom iz Bosne, a onda i iz svih krajeva Hrvatske. Nastojim uvijek isticati pozitivan trag koji su Hrvati u prošlosti ostavili i koji sada u ovom vremenu svojim radom ostavljaju u Beogradu.

Dobro je što se sada Hrvati mogu organizirano povezati s kulturnom baštinom, izraziti svoju kreativnost, povezati se u hrvatskoj zajednici i ojačati svijest o svojoj nacionalnoj pripadnosti kroz rad u pet hrvatskih udruga i našoj Fondaciji. Svojim jasnim izjašnjenjem da smo Hrvat, pridonijet ćemo omasovljavanju i vidljivosti hrvatske zajednice u Beogradu i Srbiji kao i uspostavljanju dobre komunikacije i odnosa s drugim manjinama i domicilnim stanovništvom u Srbiji. Pokažimo da se uključivanjem u redovite aktivnosti hrvatske zajednice smanjuje strah koji nas je desetljećima pritiskao i vratimo svoj nacionalni identitet.

Stanka Čoban (Bač), predsjednica UG Tragovi Šokaca:

U životu hrvatske zajednice bila sam oduvijek aktivna u smislu očuvanja običaja i tradicijske kulture. Prvobitno je to bilo u okviru Crkve, a kasnije, 2010. godine, osnovali

smo udruhu *Tragovi Šokaca*. Ljubav prema vlastitom narodu ponijela sam od kuće; u kući smo gajili takve vrijednosti s tim da smo poštovali i tuđe. Ako ne voliš svoje, ne možeš voljeti ni tuđe.

Što se tiče popisa stanovništva, tu su stvari jasne: onaj tko voli i poštuje svoje, koji to njeguje, znat će kako se izjasniti: da smo Hrvati i Hrvatice, da nam je materinji jezik hrvatski te da smo rimokatolici po vjeri.

Vinko Cvijin (Subotica), svećenik:

A što može jedan svećenik bez zajednice? Vjerujem da je najbolji doprinos biti upravo ono na što me dragi

Bog pozvao. U zajednici svatko ima mjesto i poslanje. Moja je biti svećenik. Ali kao svećenik trebam znati da je moje mjesto za oltarom Božjim, ali i u ispovjedaonici. Biti pokraj bolesničke postelje, pokraj radosnih mladenaca i žalosnih ljudi koji oplakuju svoje preminule. Moje mjesto je biti među djecom i mladima, ali i među starima i zaboravljenima. Biti među onima koji su pravedni, ali i među onima koji su krivi. Svima Boga približiti. Uspijem li tako

činiti cijeli svoj život, vjerujem da ću tako direktno i indirektno doprinijeti našoj zajednici.

Ne stidim se biti ono što jesam! Nije sramota biti rimokatolik, a ni Hrvat. Dragi Bog je htio da se rodim u ovoj divnoj bačkoj ravnici, kao Bunjevac hrvatskoga roda. Važno je to reći, ne samo zbog sadašnjeg trenutka nego i zbog naslijeđa koje ostavljamo iza sebe. Tko će ako nećemo mi?

Eleonora Merković (Subotica), časna sestra:

Hrvatica sam i zato želim i pripadati toj zajednici. To smo i tribamo se izjasniti da smo Hrvati, što su nam bili i didovi. Sad je važno to naglasiti, jel ako se mi ne izjasnimo drugi će nas nazivati čimegod drugim. Uključenost u zajednicu

puno znači, živiš ono što jesi, u svojoj tradiciji, običajima, diliš s drugima, raduješ se. Obnavljaš uspomene ditiinstva, radosti, lipote nošnje. Sve se to doživljava sa svojim narodom.

H. R.

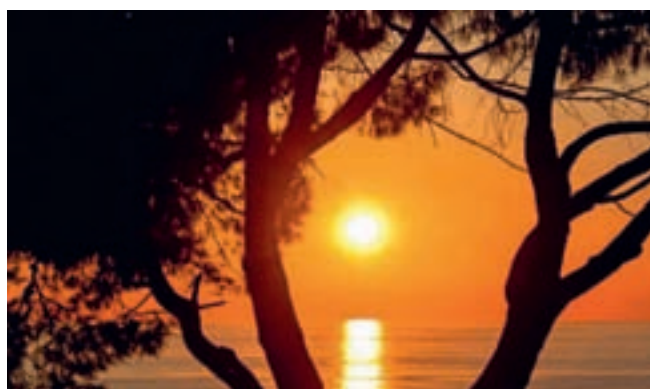
Zalazak sunca zapadnih zemalja

Narodna mudrost veli: »Dok nekom ne smrkne, drugom neće svanuti«. Ovu mudrost je malo šire obradio u dvije knjige njemački filozof **Oswald Spengler** u svom kapitalnom djelu *Der Untergang des Abendlandes* koje je kod nas prevedeno kao *Propast zapada* (u četiri toma, preveo **Vladimir Vujić**, izdavač *Književne novine*, Beograd). Prvi tom u Njemačkoj objavljen je ljeta 1918. s podnaslovom: *Oblik i stvarnost* (*Gestalt und Wirklichkeit*), drugi je objavljen 1922., s podnaslovom *Perspektive svjetske povijesti* (*Welthistorische Perspektiven*). Studirao je matematiku i prirodne znanosti, ali na koncu završio je kao jedan od najznačajnijih filozofa dvadesetog stoljeća. Priznajem, nikad nisam pročitao cijelo njegovo djelo, samo onaj odjeljak koji nosi naslov *Gradovi i ljudi*. On ne shvaća povijest i razvoj čovječanstva kao jednostavnu stalnu uzlaznu liniju koja napreduje u beskraj. »Ono što Spengler vidi, namjesto tog kontinuuma jest život samostalnih, odijeljenih velikih organizama koji se nazivaju 'kulture'. One su živjele, žive i sada pred nama na organski način. To znači: rađale su se, živjele i završavale se smrću kao svako organsko biće«. Ovaj citat ću »prevesti« na moj urbanističko-graditeljski jezik: gradovi nastaju, razvijaju se, šire se u prostoru, dostižu svoj vrhunac razvoja i onda počinju propadati da bi na koncu postali napuštene ruševine. Spengler je identificirao osam »civilizacija«; od babilonske, indijske, egipatske, kineske, klasično grčko-rimske, meksičke, arabljske do današnje zapadne ili »europsko-američke« i govori o početku njenog pada. Budući da je današnja Europa (i EU i Rusija) u teškoćama, mnogi danas podsjećaju na Spenglerovo »proročanstvo«. Samo, danas nakon sto godina malo je drugačija situacija, jer svijet je postao globaliziran zahvaljujući financijskom kapitalu koji danas polako stvara jednu novu globalno-potrošačku kulturu. A »američka kultura« se osamostalila i odvojila od europske.

Rađanje i razvoj Europe

Sadašnju Europsku uniju možemo smatrati kao jednu jedinstvenu kulturnu cjelinu kojoj i mi pripadamo (neki manje, neki više). Rađanje Europe počinje raspadom Rimskog carstva na istočni i zapadni dio i proglašenjem nove religije, kršćanstva (jednoboštva) službenom religijom namjesto starog mnogoboštva. Zahvaljući kompasu, počelo je osvajanje oceana i otkrivanja novih svjetova (Amerika, Australija, Polinezija) i njihova kolonizacija. Razvoj industrije, prije svega u Engleskoj, i uvoz sirovina i jeftine radne snage iz kolonija omogućio je Europi bogaćenje i vodeću ulogu u svijetu, ali prije svega iz ovih kolonijalnih razloga – imperijalizma, izbio je prvi veliki globalni sukob, Prvi svjetski rat između kolonijalnih sila Engleske, Francuske, Rusije i saveznika (Antanta) s nekolonijalnim, ali industrij-

skim silama: Njemačkom, Austro-Ugarskom, Turskom (Centralne sile) kojima je nedostajala prije svega sirovina. SAD su se kasnije uključile na strani Antante. Poslije četiri godine ratovanja i pogibije 15 milijuna i ranjenih 20 milijuna ljudi sklopljen je Trianonski mir kojim je stvorena jedna nova teritorijalna podjela, koja je dovela do Drugog svjetskog rata. Oba ova rata su osiromašili Europu koja je izgubila i većinu svojih kolonija, a SAD se obogatio i

izrastao u prvu veliku svjetsku silu. Nekadašnje velike sile Francuska i Njemačka shvatile su da se moraju udružiti ako žele ostati konkurentni na svjetskom tržištu. Tako je 1951. počelo stvaranje današnje EU. SAD ih je u tome i podržao jer je imao velike investicije, prije svega u ratom razrušenoj Njemačkoj. Tako se stvorio zapadni blok zemalja, stvorio se i drugi istočni blok pod vodstvom SSSR-a. Uskoro, između dva bloka izbio je novi hladni rat u kojem Europa već nije imala vodeću ulogu.

Europa stari

Dok su se vodeće zemlje EU držale osnovnih principa »da je to interesno udruživanje suverenih država«, Europa je napredovala; njena vlastita valuta euro je postala konkurentna do tada neprikosnovenom američkom dolaru do te mjere da su sjevernoafričke zemlje (bivše engleske i francuske kolonije) počele razmišljati da se pridruže EU i da i oni uvedu euro. Poslije mirnog raspada nekadašnjeg SSSR-a počela je suradnja prije svega na energetske bazi između Rusije i EU. Razmišljalo se i o nekoj vrsti unije između Ruske federacije i EU. Razlog je jednostavan: Rusija posjeduje ogromne rezerve raznih sirovina, od nafte, plina itd. i radnu snagu. EU posjeduje tehnološko znanje – ako se ove datosti spoje, ponovo će Europa biti vodeća u svijetu. Ovakva perspektiva nije se dopala SAD-u, koje svakako žele zadržati vodeću ulogu najveće svjetske sile, a EU ih smatra konkurencijom i u tom cilju je poduzela određene privredne i političke korake. Nastavak slijedi.

Evandjelje po Ustavu

Ma koliko se u njega zaklinjali, a još i više na njega pozivali, Ustav Srbije je ili jedno dosadno štivo koje nitko živ ne čita ili je toliko kompliciran da ga u praksi nitko ne razumije ili je pak toliko fleksibilan da ga svatko razumije onako kako hoće. Bilo koji od ova tri odgovora bio točan, rezultat je isti: Ustav Srbije svako malo krši se po ovom ili onom članku, a da to ostaje nesankcionirano čak i od Ustavnog suda Srbije.

Uzmimo, primjerice, članak 44. ove svete knjige svih sudaca, odvjetnika (a zašto ne i državnih dužnosnika) koji svojim građanima naizgled kratko i jasno na samom početku poručuje, citiram: »Crkve i vjerske zajednice su ravnopravne i odvojene od države«. Točka. Kako god da se ova rečenica shvati, naglasak u njoj je na ravnopravnosti svih vjerskih zajednica i njihovoj odvojenosti od države.

Praksa, međutim, pokazuje da ni ovako jednostavna formulacija nije dovoljna da se po njoj postupa identično, jer se na orwelovski način svakodnevno potvrđuje kako je jedna crkva ravnopravnija u odnosu na ostale, i to toliko ravnopravnija da je gotovo pa srasla s državom za koju jedino Ustav tvrdi da su odvojene. Dodatni problem u cijeloj ovoj kompliciranoj priči oko jednostavnog članka Ustava je taj što njegovo kršenje potiču i sami prakticiraju najviši državni dužnosnici: predsjednik u zgradu Predsjedništva – dakle, zgradu svih građana Srbije koje predstavlja – redovito unosi badnjak za Božić po julijanskom kalendaru; predsjednik se oko bitnih državnih interesa konzultira s patrijarhom namjesto da to čini s, recimo, mnogo kompetentnijim osobama za ta pitanja kao što su eksperti iz različitih područja znanosti...

Slijedeći njegov primjer, kršenje Ustava, logično, nastave su i niže instance u odnosu na njega samog. Uzmimo, primjerice, Vojsku Srbije ili Ministarstvo unutarnjih poslova: i jedni i drugi već duže vremena svake godine obilježavaju krsnu slavu i tako krše Ustav bar po dva osnova. Jer! Niti svojim primjerom potvrđuju da su sve crkve i vjerske zajednice ravnopravne, a još manje da su one (ona) odvojene od države.

Tom nizu visokorangiranih državnih institucija koje krše Ustav onedavno su se pridružili i vatrogasci! Kako, naime, izvještavaju lokalni i državni mediji vatrogasci-spasitelji obilježili su 19. rujna Presvetu Bogorodicu Nesagorivu kupinu (!) kao svoju krsnu slavu u Leskovcu, Blacu, Kikindi... pa tako i u Subotici. Na taj način u nacionalno izrazito heterogenoj sredini, kakva Subotica bez sumnje jeste, svi su se vatrogasci – svojevolljno ili ne – bar na jedan dan preobrazili u pripadnike iste Crkve. Upravo onako kao što je to slučaj s policajcima ili vojnicima.

Tko je to i kada odlučio da se Ustav može ne samo neometano kršiti nego je to čak i poželjan način ponašanja može se samo nagađati. Veći problem od toga je što

Republičko javno tužiteljstvo i Ustavni sud za sve ovo vrijeme nisu niti opomenuli a kamoli priveli predsjednika ili pak resornog ministra zbog kršenja Ustava, jer su svoja privatna uvjerenja na velika vrata uveli u državne institucije, namećući ih istodobno i svim svojim podređenima i svim građanima Srbije. Drugim riječima, postavlja se pitanje o kakvoj se to ravnopravnosti radi kada je riječ o pripadnicima drugih crkava ili vjerskih zajednica u njihovim redovima, odnosno ne nameće li se na ovaj način uniforma jedne Crkve na pripadnike državnih službi? Ili pak: o kakvoj se to ravnopravnosti radi kada je riječ o agnosticima ili ateistima kojih moguće ima u vojsci, policiji ili vatrogascima?

Ovakvo ponašanje predstavnika države i najviših državnih institucija – koje je garnirano nekritičkim izvještavanjem najvećeg dijela medija – javnost ne samo da su izdresirali kao na normalnu pojavu nego ju uvode u stanje u kom je osnovano postaviti pitanje živimo li mi u teokratskoj demokraciji ili demokratskoj teokraciji? Nijanse su u pitanju, a princip je, naravno, isti.

Na ovo pitanje, kada to u praksi ne potvrđuju niti Republičko javno tužiteljstvo niti Ustavni sud, odgovor bi mogli dati, recimo političari. I to oni koji su na vlasti. Ili bar oni u predstavničkim tijelima gdje se odlučuje. Ako smo na Srpsku naprednu stranku i navikli da – baš poput **Domanovićevih** likova – slijepo slijede poteze svoga Vođe, zašto se o pitanjima proslave krsne slave u državnim institucijama ne očituju njihovi saveznici na svim razinama iz redova Saveza vojvođanskih Mađara? Pa i među njima ima pravnika. Eno ga jedan na vrhu stranke, a eno i njegovog sina, zaljubljenika u ustavno pravo, i na čelu lokalne skupštine. Jesu li svi vatrogasci u Subotici, Senti, Kanjiži, Adi ili nekom sličnom mjestu postali i pristali da na jedan dan umjesto crvene navuku crkvenu uniformu? I to onu koju nikada poslije ne nose. Na koncu i jedno slično zapažanje i molba: pretražite na netu jesu li i vatrogasci u Bujanovcu i Preševu ili pak oni u Novom Pazaru i Tutinu 19. rujna obilježili krsnu slavu? Ja na takvo što nisam naišao.

Z. R.

Dani hrvatske kulture u Somboru

Baština naroda dušu nosi

U druga građana *Urbani Šokci* iz Sombora priredila je prošloga četvrtka, 22. rujna, *Dane hrvatske kulture 2022*. Predstavljena su četiri zbornika u kojima su objavljeni radovi s okruglih stolova »O Šokcima je rič«, a u drugom dijelu programa nastupili su Ženska pjevačka skupina *Šokice*, *Šokačke grane* i Tamburaški sastav *Golden Strigs Orchestra* iz Osijeka.

Vrijedni zapisi na stranicama zbornika

O zbornicima, u kojima su objavljeni radovi autora iz Hrvatske i Srbije govorila je docentica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Osijeku dr. sc. **Silvija Ćurak**.

»*Dani hrvatske kulture* u Somboru, odnosno Međunarodni okrugli stol 'O Šokcima je rič' hvale je vrijedna manifestacija šokačkih Hrvata, s namjerom i nastojanjem da kao hrvatska nacionalna manjina u Srbiji njeguju svoj jezik i kulturu. Taj vrijedan projekt doživio je ukoričenje četiri zbornika. U svakom takvom projektu mora biti jedna osoba koja pokreće rad, a u ovom projektu to je bila **Marija Šeremešić**, koja ima i volje i znanja osmisлити i manifestacije i zbornike. Projekt *Dani hrvatske kulture* u Vojvodini okupio je znanstvenike i stručnjake iz različitih područja znanosti da bi se osvijetlile bitne identitetske sastavnice šokačkih Hrvata. Valjalo je govoriti i pisati o dobro očuvanom dijalektu šokačkih govora, vrijednim stvaraocima na različitim područjima kulture, glazbe, književnosti, arhitekture, povijesti, o običajima, kulinarnstvu... Tako malo

znamo o velikim i samozatajnim ljudima koji su stvarali s druge strane Dunava, pa nam ovi zbornici otkrivaju prave veličine skromih i nenametljivih umjetnika i kulturnih djelatnika«, kazala je dr. sc. Ćurak.

U zbornicima su radovi autora s obje strane granice, a ta suradnja iznimo je značajna za znanstvenike i kulturne djelatnike.

»Ne smijemo zaboraviti da Hrvata Šokaca ima ne samo u Slavoniji i Baranji već i s druge strane granice. Studentima na nastavi govorimo i o Šokcima izvan granica Hrvatske. Prije nekoliko godina sa studentima smo bili u Baču da čuju izvorne govornike. Plan je studente

dovesti i u Monoštor, pa i na prostor Subotice da čuju i govor Hrvata Bunjevacu», kazala je dr. sc. Čurak.

Knjige na dar

»Sačuvati baštinu Hrvata Šokaca misija je Udruge građana *Urbani Šokci*. To radimo 14 godina. Održali smo 23 književne večeri, sedam međunarodnih okruglih stolova 'O Šokcima je rič', objavljeno je 15 knjiga, četiri zbornika, priređene su tri međunarodne izložbe u Gradskom muzeju Sombor, 14 glazbeno-zabavnih večeri, devet scenskih prikaza običaja Šokaca. Posebno se ponosimo što smo za ovih 14 godina poklonili 38 knjiga KUD-u Hrvata *Bodrog* u Monoštoru, 28 knjiga hrvatskoj udruzi u Bregu, Gradskoj knjižnici Sombor, za odjel u Monoštoru 97 knjiga, knjižnici monoštorske škole 47 knjiga, a ove godine smo toj istoj školi poklonili 330 knjiga, pa je svaki učenik i svi uposleni u školi za kraj školske godine dobio knjige o svom mjestu, a veliki broj knjiga darovali smo kulturno-umjetničkim društvima«, kazala je predsjednica UG-a *Urbani Šokci* Marija Šeremešić na početku drugog dijela programa, koji je priređen u Gradskoj kući.

U programu »Na tamburi tanka žica«, koji je priređen u Gradskoj kući, sudjelovali su Tamburaški orkestar *Golden Strigs Orchestra* iz Osijeka, Ženska pjevačke skupina *Šokice (Šokačka grana)* iz Osijeka i Dramski studio *Sanjari* iz Sombora.

»Članovi našeg orkestra su završeni studenti tambure, glazbene pedagogije ili su iz nekih drugih područja; sve su to mladi ljudi zaljubljenici i tamburu. Nastojimo što više toga pokazati na tamburi, jer ona nije samo instrument za veselje već se na njoj mogu svirati i kompozicije različitih stilova i iz različitih razdoblja. Tambura ima jednu specifičnu boju, posebna je u odnosu na druge tržačke instrumente, tako da ljudi koji nisu u okruženju tambure uvijek pozitivno reagiraju«, kazao je nakon koncerta dirigent **Marko Sesar**.

Positivno je reagirala i publika na koncertu i svaka kompozicija ispraćena je velikim pljeskom.

Danima hrvatske kulture nazočili su predstavnici Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, Grada Sombora i hrvatskih institucija HNV-a, ZKVH-a i NIU *Hrvatska riječ*, te hrvatskih udruga iz Osijeka, Sombora, Stanišića, Brega i Bača.

Z. V.

XII. Tavankutski festival voća i autohtonih rukotvorina

Prilika za promociju i edukaciju

Želja nam je ne samo da očuvamo kulturnu baštinu već i da lokalnu zajednicu razvijamo u duhu novih trendova. Shodno tome i Tavankutski festival voća nije jednodnevna manifestacija prezenterskog karaktera već predstavlja i manifestaciju koja educira poljoprivrednike tijekom zimskog perioda

Manifestacija posvećena predstavljanju i afirmaciji privrednog i stvaralačkog potencijala i gospodarskih proizvoda, autentičnih rukotvorina, te proizvoda starih zanata – Tavankutski festival voća, 12. je put u organizaciji HKPD-a *Matija Gubec* i Zemljoradničke zadruge *Vočko* iz Tavankuta, održana u subotu, 24. rujna, na Etno salašu *Balažević* u Donjem Tavankutu. Osim revijalne izložbe, za posjetitelje je već tradicionalno priređen kulturni program uz tamburaše, a osim degustacije pojedinih izložbenih proizvoda, u ponudi je bio i ručak po akcijskim cijenama.

Od čuvanja starog do učenja novog

Na Festivalu voća ove se godine okupilo oko 35 izlagača iz Subotice i okolnih naselja, te iz Monoštora, Stare Moravice, Sente... Ova je manifestacija prilika za promociju ne samo gospodarstvenika i njihovih proizvoda već i starih zanata i autohtonih rukotvorina, što sve skupa, prema riječima predsjednika HKPD-a *Matija Gubec* **Ladislava Suknovića**, predstavlja jednu dobru turističku priču u Tavankutu.

»Naravno, sve je to uvezano s kulturnom baštinom, narodnom nošnjom, tradicionalnom glazbom i pridonosi jednom ukupnom ugođaju, pogotovo što se sve događa u jednom autentičnom, ambijentalnom prostoru kao što je Etno

salaš *Balažević*. Želja nam je ne samo da očuvamo kulturnu baštinu već i da lokalnu zajednicu razvijamo u duhu novih trendova. Shodno tome i Tavankutski festival voća nije jednodnevna manifestacija prezenterskog karaktera već predstavlja i manifestaciju koja educira poljoprivrednike tijekom zimskog perioda kada imaju najviše vremena. Tom prilikom stručnjaci iz različitih područja educiraju voćare o novim, suvremenim trendovima, novom menadžmentu, mogućim kanalima prodaje, o svemu onom što opterećuje i otežava obavljanje njihove djelatnosti«, pojašnjava Suknović, dodajući kako putem Tavankutskog festivala voća rade i na umrežavanju i povezivanju poljoprivrednih proizvođača, te iznalaženju novih modela suradnje ne samo unutar lokalne zajednice, seoske sredine, već i izvan granica.

»Jedan od budućih potencijala koje vidimo je Lokalna akcijska grupa *Sunčana ravnic*a koju smo formirali upravo u želji razvoja lokalnih zajednica, na način da pokušamo naša pozitivna iskustva prenijeti drugima, ali isto tako da čujemo od drugih koji su njihovi modeli rješavanja nekih problema.«

Izlagači o svojoj ponudi

Gordana Nimčević iz Tavankuta: »Prodajem kolače, pogače (savijače), koje inače pravim i za *Matiju Gupca* kad

su neka događanja, a primam i privatne narudžbe. Na Festivalu izlažem posljednjih oko osam godina i uvijek sam tu s ovom ponudom. Inače pravim i torte za rođendane, svadbe i one najviše idu kada su privatne narudžbe u pitanju, te sitni kolači za veće blagdane i svece. Što se tiče samog Festivala, važno je da narod vidi i da se podsjeti nekih stvari na koje su možda zaboravili, jer ima dosta autohtonih zanata i proizvoda. Važno je to promovirati i tako i sačuvati od zaborava».

Ivan Sudarević, pčelar iz Subotice: »U ponudi su nam med i pčelinji proizvodi. Otac se pčelarstvom bavi već oko 40 godina, a ja oko 12. Prvi put smo na ovom festivalu, a došli smo na poziv i preporuku poznanika. Mnogi već znaju za nas, ali reklame i promocije uvijek treba. Festival voća u Tavankutu se obično preklapa sa Sajmom pčelarstva u Subotici, no ovaj put smo se podijelili sa suprugom pa smo na oba mjesta. Inače, ova godina je, zbog suše, osim u ratarstvu, bila jedna od lošijih i u pčelarstvu. To se prije svega odnosi na proizvodnju suncokretovog meda, dok bagremovog i livadskog ima. U ponudi imamo sve tri vrste, a što se tiče cijena, one su u odnosu na prethodne godine malo porasle; kilogram suncokretovog i livadskog košta 800, a bagremovog, koji je je najcjenjeniji, 1.200 dinara».

Anita Đipanov-Marijanović, Podrum *Bodrog* iz Monoštor: »Na ovom festivalu redovito sudjelujemo posljednjih osam-devet godina, uvijek dolazimo s našim standardnim asortimanom – grožđem i vinom, a tu smo i da pomognemo našim prijateljima iz Monoštora te na našem štandu možete naći i autohtoni monoštorski proizvod kao što je čuvena monoštorska crvena paprika. Što se tiče proizvodnje grožđa i vina, ova godina je bila jedna od boljih, a to se prije svega odnosi na proizvođače koji imaju mogućnost navodnjavanja vinograda. Mi imamo sisteme za navodnjavanje tako da smo u onom rizičnom momentu mogli dati vinogradu potrebnu vodu. Uglavnom ne idemo po festivalima, svi naši kupci dolaze nam na kućni prag, a osim na Tavankutskom festivalu, kojeg posjećujemo prije svega zbog prijateljstva naših kulturnih društava, ima nas još jedino na *Bodrog festu* u Monošturu».

Biserka Petrekanić, Zemljoradnička zadruga *Vočko*: »Osim jabuka, prodajemo i sok koji se pravi od čisto cijedene jabuke *grenismit* (ne industrijske, već konzumne), znači

bez šećera, bez vode, bez ikakvih dodataka i koji nam ovdje najviše prolazi. *Vočko* je prisutan na ovom festivalu kao jedan od organizatora, a prije svega kao podrška, jer naše jabuke uglavnom izvozimo, a i za sok imamo određeno tržište na koje se plasira. S mojim suprugom **Tugomirom** jedni smo od osnivača *Vočka*, a i sami uzgajamo jabuke više od 30 godina i kao što se zna, posao s jabukama već godinama ne funkcionira kako treba, a ova je godina bila posebno loša zbog suše čak i onima koji imaju sisteme za navodnjavanje. Jednostavno je klima bila takva, kao i temperatura, i jabuka se nije mogla razviti normalno. Sitne su, a i rod je loš i jednostavno se više ne isplati. To za posledicu ima da se unazad nekoliko godina mnogi odlučuju raskršiti svoje voćnjake, pa je tako i nama plan da raskršimo četiri hektara voćnjaka i zasadimo neku ratarsku kulturu».

Jozefina Skenderović, slamarski odjel *Gupca*: »Na ovom festivalu mi smo sporedni proizvod, al smo tavankutski proizvod i zato ne mož brež nas. Na štandu su nam izloženi uglavnom suveniri, a one koji su bili zainteresirani za slike od slame odveli smo u Galeriju. Ima interesiranja i za ove naše rukotvorine i virujem da mnogi koji dođu ne žele se vratiti kući prazni ruku, makar kupili i samo jednu sitnicu».

Péter Biró, zanatlija iz Stare Moravice: »Ovog se vikenda u osam mjesta u okruženju održavaju neke manifestacije, a danas smo izabrali biti u Tavankutu. U svojoj radionici izrađujem više od 20 zanatskih proizvoda (bičeve, noževe, lukove, kape...) koje prodajem na brojnim vojvođanskim manifestacijama, festivalima. Drugi put sam na ovom festivalu, a izlagao sam više puta u Đurđinu na pucanju bičevima i na tamošnjoj *Dužijanci* i na ovim događajima najviše se kupuju bičevi i dijelovi za njih. Ima bičeva za djecu i za odrasle, znači različitih dužina, a raspon cijena je od tri do deset tisuća dinara».

I. P. S.

Kuharska manifestacija u Petrovaradinu

Vojvođansko bogatstvo okusa

Riblj paprikaš kuhan na bereški način s monoštorskom paprikom, bačkopetrovački gulaš pripremljen od dvije vrste mesa i bogato začinjen, pržena tek prodimljena banatska kobasica i austrougarski *schinken flecken*. Sve to na jednom mjestu na Gastronomskoj manifestaciji *CROZ kuhinje Vojvodine*, koju je šesti puta organizirala udruga HKPD *Jelačić* iz Petro-

varadina. Mješavina kuhinja i okusa nikoga nije ostavila ravnodušnim, pa se za porciju čekalo u redu. Ali bilo je za sve koji su prošlu subotu odlučili provesti u dvorištu Vatrogasnog doma u Petrovaradinu.

Pikantni gulaš i bereški paprikaš

Prvi su stigli kuhari, jer trebalo se pripremiti i na vrijeme početi. Nekima je bilo dovoljno tek pola sata da završe kuhanje, a neki su satima obigrali oko vatre i specijaliteta s kojim su se htjeli pokazati. Najviše posla imala je Udruga južnobačkih Hrvata iz Bačkog Petrovca koja je kuhala pikantan gulaš.

»Kuha se od goveđeg i svinjskog mesa. Prvo se pripremi luk. Na kilogram mesa potrebno je 300 grama rezanog luka. Luk se prvo pirja i dodaje se goveđe meso koje je tvrđe i mora se pirjati duže od svinjetine, koja se dodaje poslije pol sata, kada se govedina malo ukuha. Tada se dodaju i začini: češnjak, sol, slatka paprika, lovorov list, peršinov list, papar u zrnu i voda. Pusti se krčkati dok meso ne omekša i tek tada se dodaje pire od rajčice. Mi sada kuhamo gulaš od 15 kilograma mesa, 10 kilograma je govedine, a pet kilograma svinjskog mesa. Na tu količinu dodali smo tri litre pirea od rajčice, oko 400 grama slatke paprike, a ljute po okusu. Koliko je vode ne mogu vam reći, jer se voda pri kuhanju dolijeva, a kuha se ovaj gulaš oko četiri sata«, detaljno objašnjava glavni kuhar bačkopetrovačkog gulaša **Andrija Pindrić**.

Kaže, što više vrsta mesa to je gulaš bolji, a najbolja je kombinacija govedine i svinjetine.

I dok je ekipa iz Bačkog Petrovca uveliko bila u poslu, umirovljeni kardiolog **Marko Kovač**, po rođenju Berežac, a po mjestu stanovanja Petrovaradinac, opušteno je razgovarao i nudio svoju rakiju od kajsije. Nije on zaboravio na kuhanje već je samo dobro odmjerio kada treba početi.

»Kuhat ću riblji paprikaš, onakav kakav se priprema u Podunavlju. Nemam ja veliko iskustvo u tome, samo 40 godina kuham ribu svake nedjelje«, našalio se doktor Kovač čisto da znamo s kim imamo posla.

Iako član HKPD-a **Jelačić**, Kovač je na ovoj manifestaciji predstavljao berešku hrvatsku udругu. Stari luk, prvoklasna paprika, nekoliko vrsta ribe, jaka vatra, njegova su tajna dobrog paprikaša.

»Kuham obično od tri vrste ribe. Sada od šarana, soma i babuške. Trebalo bi i parče štuke. Kod ribljeg paprikaša vodu treba štedjeti, a mjera je kada se stavi dlan na ribu u kotliću da vode bude toliko da pokrije ruku. Papriku i mliječ ili ikru dodajem kada provri. Kuha se oko 25 minuta«, kaže Kovač.

Svi majstori ribljeg paprikaša složiti će se da je najvažnija paprika, a o tome računa vodi i doktor Kovač, pa je u Petrovaradinu tražena monoštorska paprika, a godišnje se u petrovaradinskim kuhinjama potroši oko 50 kilograma vrhunske monoštorske paprike. Posrednik u prodaji je tko drugi nego doktor Kovač.

Flekice sa šunkom i dimljena kobasica

Da ne bude zabune, nije se na petrovaradinskoj kuharskoj fešti samo pripremao paprikaš već i neka druga jela.

Udruga banatskih Hrvata iz Starčeva odlučila se za nešto drugačiji specijalitet: kobasice.

»Pržimo domaće banatske kobasice. To je samo svinjsko meso i prži se u domaćoj svinjskoj masti. Tek su malo nadimljene, tako da se dim samo osjeti. Nekada su se pravile u skoro svim kućama u Starčevu, ali danas u selu više nema svinja. Ali, tko hoće ovakve kobasice, može ih još uvijek poručiti«, kaže **Nikola Pavlič**.

A Starčevci su se baš potrudili i ispržili su ni manje ni više već 100 kobasica.

Po neobičnom okusu najviše se isticao specijalitet domaćina: HKPD-a **Jelačić** iz Petrovaradina, čiji su kuhari pripremili *schinken flecken*, austrougarsko jelo od kuhane šunke i tijesta.

»Prvo se naprave flekice koje se skuhaju. Posebno se skuha dimljena šunka, samelje i miješa s vrhnjem koje je razrijeđeno s malo mlijeka, začini. Služi se pomiješano s flekicama. Nekada se to jelo pripremalo ponedjeljkom i naravno kada ima šunke. Češće se prave flekice s kumpirom ili kupusom, ali u našoj kući danas spremamo flekice sa šunkom«, kaže **Marija Matanović**.

Predsjednik HKPD-a **Jelačić Mirko Turšić** nije imao razloga biti nezadovoljan. Kuhari nisu omašili, tražio se tanjur više, a nije manjkalo ni dobrog raspoloženja, za što su se pobrinuli tamburaši.

Z. V.

Naši gospodarstvenici (CXVI.)

Sloga kuću gradi – ponudu širi

Ovotjedna priča o gospodarstvenicima vodi nas među redove crvene paprike. Među Đukićeve. **Josipa i Josip Đukić** prije tri godine su prvi puta odlučili okušati se u proizvodnji paprike.

Sve je počelo s 1.000 probnih sadnica paprike (za pečenje) da bi danas preraslo na jutro zemlje pod paprikom i 90.000 sadnica.

Nije kod njih aktualna samo paprika, nego i stočarstvo, ratarstvo, živinarstvo, pa i proizvodnja... Svega ima kod Đukićevih, a ako što nema, ima u susjedstvu.

Ima kod Đukićevih...

Ideja je zapravo krenula od tri brata koja u istom »Franciškovom šoru« (s desne strane na putu od Male Bosne prema Bajmaku i Somboru) žive i proizvode, a želja im je jednoga dana imati kompletnu ponudu, zaokružiti proizvodnju domaćih proizvoda za zimnicu.

»Brat od strica **Dragan Đukić** je počeo raditi rajčicu i on nas je potaknuo da i mi krenemo u ovaj posao. Tražili smo što raditi i čime se baviti, a da ako se ne uspije rasprodati, može ići u industrijsku proizvodnju. To nam je bila smjernica i nakon promišljanja i raspitivanja odlučili smo se za papriku. I paprika i rajčica se rade u slično vrijeme i nekako

su povezane, pa smo se na to bazirali. Uz nas dvojicu tu je i treći brat, također od strica, **Antuš Đukić**, koji također ima papriku«, priča nam Josip Đukić i pojašnjava kako ih je na ovo promišljanje potaknula činjenica da je ratarstvo u sve težem stanju.

Zapravo, kako je rekao, ili si veliki proizvođač pa ostaješ na tržištu ili si mali koji ne može preživjeti.

»Ne znam kako će to izgledati u budućnosti i hoće li istim putem krenuti i povrtlarstvo, ali trenutno je u ratarstvu tako«, priča Josip.

Zanimljivo je da su tri brata u istom šoru, a za naš svijet je zanimljivo i to da se slažu, a potom i ispomažu. Tako je i kod prodaje, pa kada jedan prodaje svoju robu, ponudi i bratovljevu.

»Želja nam je proširiti asortiman i ponudu, pa ako nemamo mi, ima brat, jedan ili drugi, odnosno imaju Đukićevi«, priča Josip i dodaje: »I supruga i ja smo uposleni i često joj znam reći kako naše kolege rade to što rade i ništa drugo, i žive, a nama je ušlo u krv da i nakon posla radimo još jedan posao«, priča Josip.

Slično kaže i supruga **Josipa**:

»Ne samo da se suprug i ja ispomažemo nego se i oni kao braća ispomažu. Kada smo ove godine palantovali papriku, sve smo odradili na bazi mobe. To je veliki po-

»Prošle godine smo imali zasađenu papriku na pola jutra zemlje. Tada smo na pola jutra imali 16,5 tona paprike, a ove godine ako na cijelom jutru budemo imali 10 tona bit ćemo zadovoljni«

sao, a radilo ga je 15 ljudi na dobrovoljnoj bazi. Danas je to prava rijetkost, no mi se još držimo toga«, priča Josipa.

Loša godina za papriku

Za razliku od ove godine, koja je podbacila u svemu kada je u pitanju ratarstvo i povrtlarstvo, prošla je bila iznimno dobra.

»Prošle godine smo imali zasađenu papriku na pola jutra zemlje. Savršeno je rodila, jer su se smjenjivali kiša i sunce, a zemlja je bila odmorena. Tada smo na pola jutra imali 16,5 tona paprike, a od toga 10 tona prvoklasne. Ove godine ako na cijelom jutru budemo imali 10 tona, bit ćemo zadovoljni. Puno je trulih i od sunca sprženih paprika. Nije bilo kiše, a sunce je peklo... Iako imamo sistem za navodnjavanje, njoj ipak fali vlaga i od gore. Nažalost, ove godine nam je led dva puta potukao sadnice paprike«, priča Josipa koja je svjesna neizvjesnosti pod vedrim nebom.

Sve ono što je bilo do njih su uradili, ali navodnjavanje i stajsko gnojivo nisu bili u potpunosti dovoljni. S korovom među paprikom se bore plućenjem (uz pomoć traktora) i

ručnim čupanjem trave, a špricali su samo insekticide koji su bili potrebni, ali uz veliku pažnju zbog karence.

»Odlučili smo se da ćemo što manje tretirati s kemijskim sredstvima, a to zahtijeva dodatno nadgledanje i rad. Doslovno, svakoga dana je potrebno proći kroz papriku i pregledati kakvo je stanje, a isto tako je potrebno i sagnuti se i počupati travu. Ono što je bilo ove godine dodatno 'zanimanje' jest da smo, osim na papriku, morali paziti i na cijevi za navodnjavanje, jer kada pustimo da se zemlja navodnjava, odmah dolaze svrake, srne i zečevi, koji zbog suše nisu imali vodu, pa su znali pregristi cijevi i onda spojnice u džepove, pa u obilazak«, priča Josipa, koja je imala »čast« svaki dan obilaziti papriku.

Đukićevi su prošle godine dio paprike posadili na zemlji, a dio je bio nad folijom. Njihovo iskustvo je da je paprika bolje i više rodila na zemlji, pa su ove godine izbjegli foliju.

Berba paprike počinje od kraja kolovoza i traje sve do studenoga, odnosno prvog mraza, koji je, kako kažu Đukićevi, prošle godine bio već 24. listopada.

Red paprike, red mesa

U periodu berbe u pomoć im dolaze berači, njih oko pet-šest koji beru uz domaćine. Dva puta tjedno se prođe cijela njiva i obere se sve što je za berbu, a potom se paprika klasira. Prva i druga klasa su za prodaju kupcima, a ostalo je za industriju i preradu. Uz sve navedeno Josipa od paprike proizvodi i zimnicu, koju također prodaje: filete paprike u medu i ajvar, a radi i uslužno pečenje paprike. Kako su oboje rekli, najbolja reklama za sve je zadovoljan kupac, a sada već imaju stalne mušterije, te tako i ove godine prodaju vrše putem poziva i narudžbi do kućnog praga. Kad ima potrebe Josipa se oglašava i putem društvenih mreža, što se također pokazalo dobrim.

Uz papriku Josipa kupcima nudi još i meso (junetinu, piletinu i svinjetinu), te gotove proizvode poput pekmeza, kojega je ove godine skuhalo više od 100 kilograma i *dunca* (kompot od bresaka, krušaka...). No, sve to, kako je rekla, nakon bolnice i teških dana doživljava kao odmor.

Pitali smo ih je li moguće od paprike živjeti, na što su odgovorili da je svaka godina kao prošla, možda bi i mogli, ali ove godine nije takva situacija.

»Ono što nas spašava, da tako kažem, jest činjenica da imamo širok asortiman u ponudi. Nešto je bilo lošije, a nešto bolje, pa smo na kraju na nuli. Ono što nam je bitno jest kupcima ponuditi što kvalitetniju robu«, kaže Josipa.

Sve ovo, odnosno sve što ovi ljudi rade, bilo bi lako shvatiti da Josipa i Josip nisu uposleni i da nemaju troje djece. Josipa radi u bolnici kao anestetičar, dok je Josip konobar u restoranu *Majur*, a djeca putuju u grad u školu i na brojne druge aktivnosti.

Poručili su da je dobra organizacija najbitnija. I pored svega, teških momenata i malo vremena, na kraju se sve stigne uraditi. Kako je Josip ispričao, stočarstvo su zahvaljujući mehanizaciji ubrzali i olakšali, a povrtlarstvo zahtijeva pažnju i veliki rad, ali se isplati. Jasno, ne uvijek. Jedino je neizvjesnost prisutna uvijek.

Ž. V.

Preminula Ljerka Radović

Prošloga tjedna, 24. rujna, preminula je **Ljerka Radović**, umirovljena sutkinja i pjesnikinja.

Rođena je 1951. u Zablatju kod Koprivnice. U Zagrebu je pohađala osnovnu i srednju školu, a Pravni fakultet završila je u Novom Sadu. Radila je u Općinskom sudu u Novom Sadu i kao sutkinja otišla u mirovinu.

Bavila se i pisanjem poezije te objavila tri zbirke pjesama: *Osmijeh u mokrom kaputu* (2014.), *Refleksija nutrine* (2017.) i *Osluhnuta tišina* (2021.). Pjesme su joj objavljivane i u pjesničkim zbirkama, među ostalim i zbirkama *Lira naiva*, *Preprekovo proljeće* te *Rešetarski susreti pjesnika*.

Bila je članica HKUPD-a *Stanislav Preprek* iz Novog Sada.

Izložba Panon(i)ja Josipe Križanović

SUBOTICA – Izložba slika **Josipe Križanović** pod nazivom *Panon(i)ja* bit će otvorena u ponedjeljak, 3. listopada, u Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici. Subotička likovna umjetnica predstaviti će ovom prigodom radove iz svojega trećeg tematskoga ciklusa. Početak je u 18 sati.

Šokci i baština u Somboru

SOMBOR – Zajednička manifestacija hrvatskih udruga kulture koje njeguju šokačku tradiciju bit će održana ove godine u Somboru, u Hrvatskom domu, u nedjelju, 9. listopada, s početkom u 20 sati. Pokrovitelj manifestacije je Hrvatsko nacionalno vijeće, uz potporu NIU *Hrvatska riječ* i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKIH PROJEKATA

za izgradnju i oblikovanje površina javne namjene i utvrđivanje javnog interesa oko objekta MZ Makova sedmica na k. p. br. 18507/1 K. O. Novi grad u Subotici

i

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju poligona za obuku vozača, na k. p. br. 20181/1, 20182, 20184, 20183, 20180/2 i 20177 K. O. Stari grad u Subotici

(naručitelj projekata – Grad Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkim projektima od 7. do 13. listopada 2022. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekti se mogu pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnih urbanističkih projekata je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 7. do 13. listopada 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 27. 9. 2022. godine donijeto je rješenje kojim se utvrđuje da nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta: Rekonstrukcija 1. faze i dogradnja 2. i 3. faze tvornice za termoplastičnu izradu kalupa putem injekcijskog ubrizgavanja na k. p. br. 33928/34 K. O. Donji grad (46.0747122°, 19.6378825°), čiji je nositelj STUDIO STRUCTURA doo, Južni bulevar 84, Beograd.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internetskoj adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-215-2022.pdf

Sporni udžbenici, otpuštanje hrvatskih činovnika

24. rujna 1940. — *Hrvatski dnevnik* u notici pod naslovom »Đaci pučkih škola u Subotici ne smiju znati za banovinu Hrvatsku« konstatira da su prilike u Subotici nakon sklapanja sporazuma **Cvetković-Maček** ostale uglavnom iste kao i prije — u znaku nastojanja asimilacije Hrvata. Odlukom ministra prosvjete od 18. kolovoza 1939. odobren je za uporabu u svim narodnim školama Kraljevine Jugoslavije Zemljopis kraljevine Jugoslavije za III. razred narodnih škola od **Vlad. T. Šimića**. »Taj je školski udžbenik štampan nakon sporazuma, ali je i dalje ostao na snazi, premda se u njemu govori samo o području uprave grada Beograda, Dunavskoj, Moravskoj, Vardarskoj, Drinskoj, Zetskoj i Vrbaskoj banovini. Taj se Zemljopis upotrebljava i u III. razredu pučkih škola u Subotici. U njemu nema ni spomena o banovini Hrvatskoj niti o Dravskoj banovini. Iz njega su izostavljene i bivša Savska i bivša Primorska banovina«, zapaža člankopisac. U nastavku se spominju i upozorenja pojedinih učitelja: »Neki učitelji pučkih škola u Subotici upozorili su na jednoj sjednici konferencije upravitelja, da pučke škole u Subotici i okolici pohađa 85% hrvatske djece, pa nije u redu, da ta djeca uče iz ovakvog Zemljopisa i da se pred njima taji čak i samo opstajanje banovine Hrvatske. Dva čestita Srbina, školska upravitelja, predložila su, da se ove godine nabave knjige za pučke škole iz Zagreba, koje se upotrebljavaju u banovini Hrvatskoj, jer su mnogo praktičnije i bolje«.

25. rujna 1936. — *Subotičke novine* pišu o Šokcima u Baču: »Bač je sad u 2 godine dao 2 profesora, 4 mladomisnika i jednog svršenog bogoslova, koji čeka da ozdravi od teške bolesti. Ali sad su izgledi slabiji. 4-5 djevojčica kod časnih sestara, 2 ili 3 gimnazijalca i 1 u trg. akademiji. To je za sad još nada bačkih Šokaca. Baš nije osobito ružičasto, no slabe željezničke veze i siromaštvo otežavaju«.

26. rujna 1925. — *Hrvatske novine* pišu da je iz Gradske kuće u Subotici otpušteno nekoliko mladih hrvatskih činovnika simpatizera Hrvatske republikanske seljačke stranke.

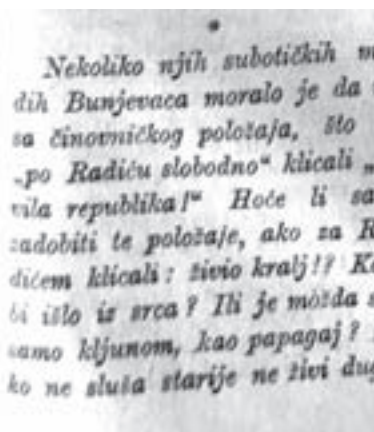
27. rujna 1931. — *Subotičke novine* pišu da je 20. rujna *Bunjevačko*

momačko kolo u Subotici održalo izvanrednu skupštinu na kojoj su dopunjena mjesta upravnog odbora. Navečer je društvo imalo uspješnu vinobersku zabavu.

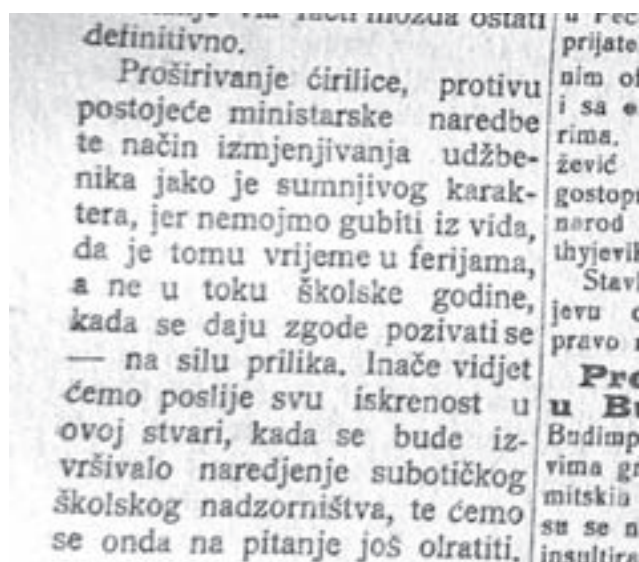
28. rujna 1997. — *Obzor* (prof. **Pavo Živković**) piše o tzv. bunjevačkoj naciji: »Neki povjesničari zanemaruju činjenicu da se nacije stvaraju u drugoj polovici XIX. stoljeća. Nacije koje se stvaraju na prijelazu iz XX. u XXI. stoljeće umjetne su tvorevine, čiji je vijek kratak. To je slučaj s pokušajem stvaranja jugoslavenke a danas bunjevačke nacije«.

29. rujna 1937. — *Obzor* odgovara novosadskom *Danu*: »Pojedinaca, koji se danas među Bunjevcima bilo iz kojih razloga nećaju da se priznaju otvoreno Hrvatima, može biti. Ali kad bi ih bilo i više nego šaka ljudi, to opet ne bi moglo promijeniti činjenicu, da su bunjevački i šokački Hrvati po porijeklu članovi hrvatskog naroda i da se golema većina njih i osjeća Hrvatima, kao što su dokazali i prilikom izbora 5. svibnja 1935«.

30. rujna 1921. — *Neven* prognozira da će hrvatski đaci u Subotici morati učiti iz ćirilčnih udžbenika: »Sada je već protekao jedan mjesec iz nove školske godine, i za bu-

Nekoliko njih subotičkih...
dih Bunjevaca moralo je da...
sa činovničkog položaja, što...
»po Radiću slobodno« klicali...
vila republika!« Hoće li sa...
zadobiti te položaje, ako za R...
dićem klicali: živio kralj!« K...
bi išlo iz srca? Ili je možda...
samo kljunom, kao papagaj? ...
ko ne sluša starije ne živi dug...

definitivno.
Proširivanje ćirilice, protivu...
postojeće ministarske naredbe...
te način izmjenjivanja udžbe...
nika jako je sumnjivog karak...
tera, jer nemojmo gubiti iz vida...
da je tomu vrijeme u ferijama...
a ne u toku školske godine...
kada se daju zgode pozivati se...
— na silu prilika. Inače vidjet...
ćemo poslije svu iskrenost u...
ovoj stvari, kada se bude iz...
vršivalo naredjenje subotičkog...
školskog nadzorništva, te ćemo...
se onda na pitanje još olratiti.

njevačko-šokačke škole još ni sada nema, pače niti napisanih kamoli odobrenih udžbenika sa latinicom; pošto je pak školski rad u toku, naši razredi faktično stoje bez udžbenika, te ako se naknadno ne postara za prikladne udžbenike, onda će se nolens-volens prionuti udžbenicima, ćirilicom pisanima«.

HGU Festival bunjevački pisama

»Priča o tamburi«

Promocija novog CD-a se očekuje na gala koncertu koji će biti održan 30. studenoga u subotičkoj Sinagogi, kada će i prof. Mira Temunović obilježiti zlatni jubilej – 50 godina s tamburom

Među 14 novih skladbi pisanih namjenski za *Festival bunjevački pisama*, po ocjeni stručnog žirija, za najbolju pjesmu proglašena je *Priča o tamburi*, autora glazbe i teksta **Gorana Jakusa**. Pobjedničku pjesmu izveo je dugogodišnji sudionik ovoga festivala i zaljubljenik u tamburašku glazbu **Martin Vojnić Mijatov**.

Nakon dvije godine Festival se ponovno vratio među ljude, među publiku koja već više od dva desetljeća prati i podržava tamburašku scenu Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama*. Festival je održan u dvorani Tehničke škole **Ivan Sarić** u Subotici 25. rujna, a i ove godine, zahvaljujući sudionicima, dobio je međunarodni predznak.

Nagrađeni autori i sudionici Festivala

Osim prvonagrađene pjesme, dodijeljena su i druga priznanja. Drugu nagradu stručnog žirija dobio je **Tomislav Vukov**, skladatelj i autor teksta za pjesmu *Sokak mali*, koju je izveo ansambl *Hajo*. Treća nagrada pripala je **Vojslavu Temunoviću** za pjesmu *Bunjevčice mala*, koju je

izvela **Iva Molnar**, a nagradu za najbolji do sada neobjavljeni tekst dobila je **Snežana Kujundžić** za pjesmu *Tiha ravnica*. Najbolji aranžman na festivalu, po ocjeni stručnog žirija potpisali su članovi ansambla *Ruže*, koji su s pjesmom *Moja jedina* osvojili i nagradu publike. Tekst za ovu pjesmu napisao je **Ninoslav Radak**, dok je autor glazbe **Sebastijan Kantur**. **Davor Knežević** (pjesma *Tiha ravnica*) ponio je titulu najboljeg interpretatora 22. Festivala bunjevački pisama, dok je za najboljeg debitanta proglašen **Marko Grmić**, koji je izveo pjesmu *Zvizde sjaje*. Osim nagrađenih, na ovogodišnjem Festivalu nastupili su i **Iva Gabrić**, Tamburaški sastav *Prijatelji tambure* (Bihać – Bosna i Hercegovina), **Boris Dević**, **Anamarija Kuntić**, **Ladislav Huska**, **Miljana Kostadinović**, **Iva Molnar**, ansambl *Ravnica* i **Slaven Stilinović** (Hrvatska). Sve soliste je pratio Veliki festivalski tamburaški orkestar koji je uvijekbala i 17. puta njime dirigirala **Mira Temunović**.

Na kraju programa posjetitelji i sudionike programa pozdravio je predsjednik HGU-a Festival bunjevački pisama prim. dr. **Marko Sente**, koji je među ostalim rekao:

»Radujem se da vas sve mogu pozdraviti uživo, a ne putem malih ekrana. Hvala što s nama uživate u svakoj novoj skladbi, što se radujete novom izvođaču, novom članu Festivaluskog orkestra, koji svojim trudom i radom uljepšavaju ne samo Festival i festivalsku večer nego nam uljepšavaju i život«.

Velika organizacija

Da je festival velika organizacija jasno je svima. Potrebno je za svaki od njih animirati ljude koji će pisati pjesme, tekstove, glazbu, aranžmane, a na kraju i pronaći izvođače, uvježbati orkestar... »Nakon dvije godine kako nismo imali uživo koncert trebalo je sve ponovno pokrenuti i animirati, rekao bih pokrenuti kompletan or-

lako Festival ima tradiciju i ljudi su se naviknuli na njega, uvijek je potrebno dodatno animirati, kako skladatelje, tako i soliste. Po riječima Temunovića, češće se javljaju tekstopisci negoli skladatelji, te su skladatelji u mogućnosti pročitati više tekstova i odabrati onaj kojega su spremni uglazbiti. Uz to, prisutni su i oni koji potpisuju i tekst i glazbu.

Ove godine prvi puta na Festivalu su sudjelovali i gosti iz Bihaća, a tijekom proteklih godina gostovali su tamburaši i iz drugih zemalja okruženja. Već godinama unazad na Festivalu sudjeluju i tamburaški sastavi iz Hrvatske, kao i vokalni solisti.

»Radujem se da i drugi čuju za Festival i da žele u njemu sudjelovati. Prije četiri godine započeli smo suradnju s Festivalom tamburaške glazbe *Zlatnog glasa, zlatne doline* u Općini Kaptol u Hrvatskoj, no korona je to sve nekako usporila. Ta suradnja je urodila gostovanjem Slavena Stilinovića na prošlogodišnjem, ali i ovogodišnjem festivalu, kao i time da su naši predstavnici gostovali na njihovom festivalu u svibnju ove godine«, priča Temunović.

Već je uobičajena praksa da tamburaši odmah po završetku festivala krenu sa studijskim snimanjem svih pjesama, kako bi sve one ostale trajno zabilježene. Snimanje je, po riječima Temunovića, započelo odmah u ponedjeljak, a promocija novog CD-a se očekuje na gala koncertu koji će biti održan 30. studenoga u subotičkoj Sinagogi, kada će i prof. Mira Temunović obilježiti zlatni jubilej – 50 godina s tamburom.

Tako se možemo vratiti na naziv pobjedničke pjesme koja samo potvrđuje da će se o tamburi, pa i tamburašima još dugo pričati.

Ž. V.

ganizacijski mehanizam. U tome smo uspjeli i sada na kraju mogu reći da smo zadovoljni organizacijom, kao i samom manifestacijom«, kaže dopredsjednik HGU-a *Festival bunjevački pisama* **Vojislav Temunović**.

»Godine novog preporoda«: Izložba povodom 100. obljetnice rođenja Gustava Matkovića (1922. – 1990.)

Nezaobilazni zavičajni slikar

Matković je bio kroničar okolice, malih ulica u predgrađu, kao i gradskih veduta, autor portreta svojih suvremenika

Dvanaestoga rujna navršilo se točno 100 godina od rođenja subotičkog slikara, dizajnera i scenografa **Gustava Matkovića** (1922. – 1990.), a tim povodom u Galeriji *Dr. Vinko Perčić* priređena je izložba njegovih djela (ulja na platnu, crteži, monotipije). Izložbu je priredio Zavod za kulturu voždovanskih Hrvata, a u postavu su zastupljena djela iz fundusa Galerije *Dr. Vinko Perčić*, Gradske knjižnice Subotica, Gradskog muzeja Subotica, ZKVH-a, HKC-a *Bunjevačko kolo* te iz privatne zbirke.

Izložbu je otvorila povjesničarka umjetnosti **Ljubica Vuković Dulić**, ujedno i autorica teksta u pratećem katalogu. Kao slikar, Matković je bio kroničar okolice, malih ulica u predgrađu, kao i gradskih veduta, portretirao je svoje suvremenike, te u konačnici stoji kao vidljivi akter poslijeratne subotičke likovne scene. Njegovo stvaralaštvo i danas se nezaobilazno obrađuje i navodi pri različitim sintezama zavičajne likovne umjetnosti, ocjenjuje Vuković Dulić.

Likovni počeci

Na likovnoj sceni Matković se pojavljuje kao polaznik Kursa figuralnog crtanja 1948. godine. Izlaže s polaznicima Kursa, te u to vrijeme biva i nagrađen za svoju sliku

Dvorište narodnog kazališta, koja se danas čuva u Gradskoj knjižnici. Upisuje se i na beogradsku akademiju likovnih umjetnosti, ali je napušta pa prelazi učiti u privatni atelje **Jovana Bijelića**. Iako se kod Matkovića još prije odlaska u Beograd osjećala snažna slikarska gesta, privrženost živim bojama i gustom namazu, utjecaj Bijelića je bio presudan za formiranje njegovog slikarskog izraza.

Izložbe

Prvu samostalnu izložbu Matković je u Subotici otvorio 1955. u Gradskoj izložbenoj dvorani, tada još kao Bijelićev učenik. Prikazao je trideset uljanih slika, sedam crteža i pet monotipija. Svoju drugu samostalnu izložbu prikazao je 1956. u Novom Kneževcu. Nakon povratka iz Beograda 1958. zaposlio se u subotičkoj tvornici čarapa *8. mart* kao dizajner, odakle odlazi u mirovinu 1976. godine. Iako je aktivno slikao, od 1958. nije izlagao. Tek nakon duže stanke, HKUD *Bunjevačko kolo*, čiji je jedan od osnivača, organiziralo mu je treću samostalnu izložbu 1971. u galeriji Likovni susret u Subotici. Bit će mu to ujedno i posljednja izložba za života. Prikazao je tada 41 sliku u tehnici ulja, a riječ je o radovima koji su u najvećem broju nastali u razdoblju od 1956. pa do 1971. Prva posthumna

Dvorište narodnog kazališta u Subotici, 1949.

Toranj kerske crkve, 1953. – 1958.

izložba priređena mu je 1995. godine u Vestibulu subotičke Gradske kuće u organizaciji HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice. U povodu 25 godina od smrti, 2015., manju izložbu priredila mu je HLU *Croart*.

Skupno je izlagao kao polaznik Kursa figuralnog crtanja te na skupnim izložbama Likovne sekcije HKUD-a *Bunjevačko kolo*. Da je jedan od važnih karika u povijesti subotičke likovnosti u periodu nakon Drugog svjetskog rata svjedoči i uvrštavanje njegovih radova na izložbu *Likovno stvaralaštvo u Subotici 1945. – 1970.* u Gradskom muzeju koju postavlja **Bela Duranci**. No, kao i više pripadnika hrvatske zajednice u Subotici i Matković je zbog ocjene

Majka, 1951.

da je sudjelovao u Hrvatskom proljeću bio uskraćen za prisustvo na izložbi koja također tematizira likovno stvaralaštvo Subotice u periodu od 1944. do 1984.

Najveći se broj njegovih radova nalazi u privatnim kolekcijama, ali i u javnim zbirkama: Gradskom muzeju, Gradskoj knjižnici, Galeriji *Dr. Vinko Perčić*, ZKVH-u, kao i kolekciji dr. **Perčića** pohranjenoj u *Klovičevim dvorima*, kao donacija gradu Zagrebu.

Primijenjena umjetnost

Matković se okušao i u primijenjenoj umjetnosti. Autor je nacrtao za šest mozaika na zgradi (prednjoj fasadi) tiskare *Panonija* u Strossmayerovoj ulici u Subotici (1958.). Dizajnirao je i plakate pa tako i plakat subotičkih žetvenih svečanosti *Dužijanca 1968.* Okušao se i kao scenograf; izradio je scenografije za pojedine predstave **Matije Poljakovića** u subotičkom kazalištu; 1960. grafički je opremio knjigu *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine / sakupio i obradio Balint Vujkov*. Likovne priloge Matkovića (crteže, monotipije, slike) nalazimo i u *Časopisu za književnost, umjetnost i društvena pitanja Rukovet* (1970. te 1971.).

Matkovićeva izložba u Galeriji *dr. Vinko Perčić* priređena u okviru projekta »Godine novog preporoda« kojim se podsjeća na značajne ličnosti i događaje vojvođanskih Hrvata može se pogledati do 15. listopada.

D. B. P.

Zavjetno hodočašće u Mariju Bistricu

Kod Gospe po zagovor

Posljednja subota u rujnu rezervirana je za hodočašće u Mariju Bistricu. Kako u *Danic* iz 2018. godine piše vlč. **Željko Šipek** »Zvo- na s crkve u Mariji Bistrici dočekuju hodočasnike iz Bačke, koji u svečanoj procesiji ulaze u svetište predvođeni svećenicima i tako pozdravljaju Majku Božju Bistričku obučenu u narodnu nošnju«.

I ove godine uputilo se oko 200 hodočasnika iz Bačke u susret Majci, gdje su ponijeli sve svoje nevolje, tuge, bolesti, patnje, ali i radosti. Otišli su moliti i zahvaljivati. U protekle dvije godine tijekom koronavirusa nisu bila organizirana hodočašća, ali po riječima preč. Šipeka i tada su svećenici Subotičke biskupije išli u privatni posjet, pa i sam pokojni biskup mons. **Slavko Večerina** je na taj dan služio svetu misu kako se hodočašće ne bi prekinulo.

Na putu do odredišta hodočasnici su i ove godine posjetili Gospino svetište u Aljmašu, gdje ih je dočekao župnik i upravitelj svetišta preč. dr. **Tomislav Čurić**. U molitvi krunice molili su Gospu da ih prati na putu, kao i za Subotičku biskupiju, na koju su zazvali Gospin zagovor.

U večernjim satima pri dolasku u Mariju Bistricu započeo je organizirani program.

»U svetište smo ušli u svečanoj procesiji, pozdravljajući Bistričku Gospu pjesmom, koja je ove godine bila obučena u tradicionalnu narodnu bunjevačku nošnju. Dirljiv je to susret. Majka koja nas je i ove godine dočekala raširenih ruku i otvorena srca. Po ulasku u crkvu hodočasnici su pristupili ispovijedi i molitvi krunice da bi nakon toga imali svečanu misu koju je predvodio dijecezanski upravitelj Subotičke biskupije preč. **Ferenc Fazekas** koji je na početku pozdravio sve hodočasnike te svetu misu prikazao za nedavno preminulog biskupa mons. Večerina i za sve nakane hodočasnika«, kaže preč. Šipek.

Nakon toga slijedila je pobožnost križnoga puta koju su predvodili hodočasnici iz raznih župa Subotičke biskupije, a kod dvanaeste postaje prigodnu propovijed izrekao je vlč. **Damjan Pašić**.

Hodočasnici su nedjelju započeli svetom misom, koju je predvodio rektor svetišta preč. **Domagoj Matošević** u koncelecijaciji sa svećenicima Subotičke biskupije preč. **Franjom Ivankovićem**, preč. Ferencom Fazekasom, vlč. Damjanom Pašićem i preč. Željkom Šipekom. Pozdravivši hodočasnike prisjetio se prošlogodišnjeg susreta s biskupom Slavkom i njegove želje da se ovo hodočašće pokuša u Biskupiji učiniti još masovnijim.

Bračni parovi koji su ovoga puta hodočastili imali su susret i sv. misu s bračnim parovima hrvatskog govornog područja, gdje su molili za obitelji i bračnu zajednicu.

Hodočasnici su obišli i Zagreb, te su po povratku svratili u Slavonski Brod u župnu crkvu Dominika Savia gdje ih je dočekao preč. **Josip Matanović** i njegova sestra **Ivanka**, te u crkvu Gospe od Brze

pomoći gdje ih je sa svetištem upoznao kapelan **Marko Obradović**.

Marija Bistrica – najpoznatije marijansko svetište na području Hrvatske prvi puta se spominje 1209. godine u povelji kojom tadašnji hrvatsko-ugarski kralj **Andrija II.** vraća županu **Vratislavu** njegove zaplijenjene posjede, među kojima je bila i Bistrica. Po riječima preč. Šipeka, 1984. godine je održan nacionalni kongres na kojem se u sklopu završnog dijela proslave »Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata« i na spomen 300. obljetnice pronalaska čudotvornog kipa Majke Božje Bistričke, okupilo oko 500.000 vjernika. Na tom kongresu bili su prisutni i vjernici Subotičke biskupije predvođeni biskupom mons. **Matišom Zvekanovićem**.

Još je davne 1781. godine **Andrija Palković** iz Sombora hodočastio u Mariju Bistricu i svoj zavjet upisao u hodočasničku knjigu: »Blaženoj Divici Mariji u kipu Bistričkom svega života moga s poniznim prikazanjem evo zavjet želim ovi iz Bačke daleke prikazat zemlje«, stoji u tekstu u *Danici*. Potaknuti ovim zavjetom, svećenici su već sedamdesetih godina 20. stoljeća počeli organizirati hodočašće u Mariju Bistricu. Znao je biti i po deset autobusa hodočasnika, a tijekom ratnih devedesetih godina nije se išlo organizirano, no mnogi bački Hrvati su posljednje subote u rujnu odlazili u vlastitoj organizaciji kako se hodočašće ne bi prekinulo. Tako su, s istim ciljem, molili za bačku zemlju i ove godine hodočasnici vesela srca zapjevali *Majko Božja Bistrička, moli se za nas*.

Ž. V.

foto: Vanja Vidaković

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Žrtva za svjedočanstvo

Povijest je uvijek bila puna izazova za kršćane. U prvim vremenima kršćani su proganjani, bacani u tamnice, mučeni i ubijani. Smatrani su ludima zbog čvrste vjere i nepokolebljivosti, čak i pred smrtnom opasnošću. Pa i onda kada je kršćanstvo postalo prihvaćeno, nije lako bilo biti pravi kršćanin koji živi po Kristovom zakonu, a tako je i danas. Tako je jer se kršćanskim imenom zovu svi, ali ne žive kršćanskim životom, a to je opće prihvaćeno u društvu. Samo onaj koji ima hrabrosti svjedočiti za Krista i riječju i djelom, može napraviti neku promjenu. Brojni su sveci u povijesti bili pokretači promjena u Božjem narodu, jer se nisu bojali svjedočiti. I danas je takvo svjedočanstvo potrebno, no ne možemo očekivati da će to činiti netko drugi. Svi smo pozvani biti Kristovi svjedoci, ali mnogo toga nas priječi, prije svega nedostatak hrabrosti. Ohrabrenje možemo pronaći u Poslanici Timoteju, u kojoj Pavao hrabri Timoteja da odvažno svjedoči za Krista, onako kako je poučen (usp. 2 Tim 1, 6-8.13-14). Koliko god da nas stoljeća dijeli od nastanka ove poslanice, Pavlovo ohrabrenje jednako je aktualno, jer se vjernici i danas osjećaju kao nekoć Timotej, a potreba svjedočenja za Krista u svijetu je jednaka, koliko god da se svijet u međuvremenu promijenio.

Raspirti dar

Pavao u poslanici potiče Timoteja: »Raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi po polaganju mojih ruku« (2 Tim 1,6). S pokladom vjere primili smo i milosni Božji dar da tu vjeru čuvamo, živimo i širimo. No, kao i svaki drugi dar koji u sebi nosimo, tako i dar vjere i sve što smo uz njega od Boga dobili, trebamo razvijati kako bi donosio svoga ploda. Življenje i svjedočenje vjere možemo doživjeti kao tešku zadaću u okolnostima u

kojima se nalazimo. No, Bog nam je dao dar koji će nam pomoći da tu tešku zadaću izvršimo, potrebno ga je raspirti poput vatre koja se polako pretvara u žar. Mnogi su dopustili, pred strahom od svijeta, da plamen vjere i Božje milosti tek pomalo tinja, ali od Boga smo uz dar primili i obvezu iskoristiti ga. Naša je obveza kršćansko svjedočenje u sredini u kojoj živimo. Svatko prema svome položaju u društvu, prema ulogama i statusu koji ima u svojoj sredini, treba svjedočiti za Krista. Za to smo od Boga primili milost, ali je često zanemarujemo, jer odbijamo izvršiti kršćansko poslanje. No, kršćanstvo nije samo nominalna pripadnost, ono je način života na zemlji, za koji nas osposobljava milost Božja.

Hrabrost i žrtva

Pavao Timoteju u nastavku poručuje: »Nije nam Bog dao duha bojažljivosti, nego snage, ljubavi i razbora. Ne stidi se stoga svjedočanstva za Gospodina našega, ni mene, sužnja njegova. Nego zlopati se zajedno sa mnom za evanđelje, po snazi Božjoj« (2 Tim 1,7-8). Ljubav, snaga i razbor su nam dani da možemo biti svjedoci Evanđelja. To su darovi kojima nas Bog osposobljava da izvršimo poslanje koje nam je namijenjeno, jer on od nas ne traži ništa za što nismo sposobni i u čemu nam neće pomoći. Pavao poziva Timoteja da se zlopati s njime. Dakle, svjedočanstvo podrazumijeva i žrtvu. Naša žrtva neće biti toliko zahtjevnja kao Pavlova, ali moramo biti spremni otprijeti razne nedaće zarad Krista i vjere. Bog će nam dati snage i strpljenja da nedaće podnesemo, a ljubav kojom on nas ljubi i kojom mi njemu uzvraćamo poziv je da budemo spremni na žrtve koje nas očekuju. No, nikada nećemo trebati podnijeti žrtvu koju nećemo moći izdržati. Naša je saga u Bogu, a nagrada u Nebu.

Nikola Gašparović, slastičar iz Golubinaca

Recepti iz starih skripti

»Od starih kolača ponekad napravim mađaricu, salčice koje najviše pravimo za golubinačke Mačkare kada naše mjesto posjete brojni gosti. Sve vrste kolača pripremamo na starinski način, koristeći metode naših starih«, priča golubinački slastičar

Jedan od čuvara gastronomske tradicije u Srijemu je **Nikola Gašparović** iz Golubinaca koji se slastičarskim zanatom bavi 55 godina. Danas je jedan od rijetkih srijemskih školovanih slastičara koji čuva od zaborava tradicionalni način pripreme kolača, čuvajući njihove stare nazive, ali i dajući imena kolačima po povijesnim osobama, posebice onima koji su ostavili neizbrisivi trag u njegovom rodnom mjestu.

Glavni sastojak ljubav

»Želja da se kroz nazive kolača očuva tradicija i povijest Golubinaca javila se devedesetih godina. Sve što sada radim pokušavam preokrenuti na svoj način rada, ne s gotovim smjesama. Sve što mogu sam napraviti, napravim. Posjedujem skripte tri knjige profesora **Mirka Krajčara** iz 1967., 1968. i 1969. godine. U to vrijeme on je bio šef slastičarne u hotelu *Palas* i predavao mi je u školi. U skriptama su brojni recepti za kolače koje često koristim. U trenucima inspiracije napravim *berliner šnit*, *wiener šnit*, *brezburg kiflu*, *bur kiflu*, sirnicu sa slatkim sirom, tirolske štrudle s višnjama, štrudlice s jabukama, *vanil grangle*. Od starih kolača ponekad napravim *mađaricu* i *salčice*, koje najviše pravimo za golubinačke *Mačkare* kada naše mjesto posjete brojni gosti. Sve vrste kolača pripremamo na starinski način, koristeći metode naših starih«, priča golubinački slastičar.

Kako kaže, imao je tu sreću da pripremu kolača uči od starih školovanih majstora i da takav način pripreme sačuva svoj cijeli radni vijek. Budući da je tehnologija vidno napredovala, umjesto ručno danas koristi suvremene strojeve koji mu olakšavaju proizvodnju, ali je način pripreme ostao isti.

»Tijekom školovanja sam shvatio da je jako važno očuvati gastronomsku tradiciju. Moja poslovna orijentacija

bila je upravo u tom smjeru. Priprema kolača se vrši termičkom obradom namirnica, što znači izbjegavanje bilo kakvih tvari koje se dodaju da bi kolači duže trajali. Kad kažem termička obrada, mislim na kuhanje, pečenje i zamrzavanje; znači svi postupci s visokom i niskom temperaturom koji bi spriječili bakterije da pokvare proizvod. Također, veoma je važno znati od koga uzimate materijal i kako ga pripremiti da bi bio zdravstveno ispravan. Jaja i druge kvarljive namirnice uvijek treba uzimati od ovlaštenih tvrtki. Što se tiče koštuničavog voća, godinama ih kupujem od istih ljudi iz ekoloških krajeva. Svo koštuničavo voće (orahe, lješnjake, kalifornijske bademe) ispiramo pod mlazom tople vode, u pekarskim plehovima ocijedimo i sušimo u peći. Tek nakon toga voće ide u proizvodnju. Isti princip je i sa svježim voćem koje koristimo za punjenje kolača. Za te namjene koristim svježe voće i uz pomoć pulpe pravimo punjenja za njih.«

Kolačima imena povijesnih osoba

Posljednjih godina neki od kolača postali su nadaleko poznati budući da kroz njihovu pripremu maestro Nikola želi dati svoj doprinos očuvanju gastronomske tradicije i turističkoj prepoznatljivosti svoga mjesta, dajući im nazive po povijesnim ličnostima. Jedan od takvih kolača je *jeanette*, specifičan po svojim sastojcima, ali i po povijesnom značaju.

»Kod nas turizma prethodnih desetljeća nije bilo. Sada svi zajedno radimo na tome da to podignemo na veću razinu, posebno Turistička organizacija i Općina Stara

Orasnice

Jeanatte

Pagla

Pazova. Želimo svakom mjestu naše općine, koja ima oko 70.000 stanovnika, dati na značaju. Kod nas u Golubincima je dvorac Schloss. Sagrađen je 1767. godine za potrebe oficirskih obitelji. Tu su nekada živjeli **Karl von Gret** i njegova supruga **Jeanette**. Ona je bila princeza na Bečkom dvoru i **Beethovenova** prva ljubav. Budući da se njihova ljubav nije mogla ovjekovječiti brakom, s obzirom na različite statuse, njihova romansa se tijekom života tajno nastavila. Dopisivali su se i o tome postoje zapisi koji se čuvaju u nacionalnom muzeju u Bonnu, a u muzeju Beethovena u Beču postoji medaljon koji mu je Jeanette poklonila. Zamolili su me iz Turističke organizacije da napravim kolač kojim bi sačuvali sjećanje na taj dio povijesti. Budući da su Beethoven i Jeanette bili Nijemci, jedan od njemačkih nacionalnih kolača je *komi-sbrot*, u prijevodu voćni kruh. Odlučio sam se za takvu vrstu kolača, kome sam dao naziv *jeanatte*. To je kolač koji se pravi s marcipanom ili bez njega i uglavnom se priprema mjesec dana prije Božića. Izgleda kao mini kruh, s kandiranim voćem. Međutim, napravio sam dosta korekcija i taj kolač ima 19 sastojaka i sastoji se od različitih vrsta voća. Sve njih smo prezentirali na Sajmu turizma u Staroj Pazovi, a prije toga na Sajmu turizma u Beogradu 2019. godine. Posjetitelji su bili zainteresirani za tajni sastojak kolača i onda sam na kraju rekao da je tajni sastojak ljubav. Bila javna ili tajna, ljubav je uvijek tajni sastojak. Naišlo je to na pozitivne reakcije i na neki način smo s tom našom gastronomskom slasticom saču-

vali sjećanje na Beethovena i na Jeanette. Vjerojatno je da će biti još priča, još kolača i nekih drugih specijaliteta. Dokle god budem mogao, budući da sam već pet godina aktivni umirovljenik, vrlo rado ću se uključiti u sve njih jer mislim da ljudima treba prezentirati ono najbolje što jedna zajednica ima», kaže naš sugovornik.

Osim ovog, maestro Nikola priprema i mnoge druge tradicijske kolače. Među njima je i *pagla*, mađarski kolač, mini štrudla s orasima i makom. Zatim slovački kolač *brezbur kifla*, u Slovačkoj poznat po nazivu *prezburški roški*, a u ponudi su i ostali kolači i torte kao što je *Vasina torta*, *moskva šnite*, *reform*, *schwarzvald*, *grilijaš* i mnoge druge. Posljednjih godina nastoji povezati tradicijski način pripreme sa suvremenim izgledom.

»Drago mi je što posljednjih godina u moju radnju dolazi sve veći broj ozbiljnih mladih ljudi i onih u srednjim godinama, koji cijene moj rad i prepoznaju kvalitetu kolača. Volim pripremati nešto novo. To podijelim s prijateljima i pitam ih za njihovo mišljenje o ukusu kolača. Na osnovu toga dođem do određenog recepta. Oduvijek sam volio kreirati nove proizvode, a sada pokušavam napraviti spoj tradicionalnog načina pripreme i suvremenog izgleda kolača. Na taj način želim dati svoj doprinos očuvanju gastronomske tradicije našeg kraja i sačuvati od zaborava starinske kolače i njihov način pripreme», kaže na kraju razgovora maestro Nikola.

S. D.

V. FESTIVAL KULTURNE BAŠTINE

„BUNJEVCI BEZ GRANICA“

S velikim zadovoljstvom vas pozivamo na
V. Festival kulturne baštine
„Bunjevci bez granica“!
Dom kulture u Tavankutu
2. X. 2022. godine s početkom u 18,30.

Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji

PROJEKT FINANCIRA HRVATSKO NACIONALNO VIJEĆE

HRVAT(ICA) HRVATSKI JEZIK RIMOKATOLIK

ZAVOD ZA KULTURU
VOLUNTERIMA

Projekt Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina

Tamburom kroz Hrvatsku

Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina realizirala je projekt *Tamburom kroz Hrvatsku*. Projekt je koncipiran kao putovanje tamburaša – članova udruge dobi od 10 do 15 godina kroz Hrvatsku, gdje su se kroz vježbu, druženje i nastupe zbližili. Ovom prigodom naučili su nove i usavršili stare pjesme, te stekli nova prijateljstva. Djeca su na put išla u pratnji profesora tambure, roditelja i predstavnika udruge. Putovanje je realizirano od 16. do 18. rujna.

Crikvenica i Rijeka

Prva postaja Surčinaca bila je Crikvenica, a domaćin im je bila obitelj **Bunjevac**. Tamo su upoznali grad te posjetili i poznati akvarij. U smještaju su održali nekoliko tamburaških proba, spremajući se i za nastup. Naime, s Turističkom organizacijom Crikvenice bio je dogovor da imaju nastup na trgu u Selcu, no on je, zbog lošeg vremena, otkazan.

Sutradan su mali tamburaši posjetili Rijeku, gdje su ih čekali novi domaćini iz obitelji **Naglić**. Tamburaši su obišli

Trsat – crkvu Gospe Trsatske i trsatski kaštel, a nakon ručka zaputili se kući.

Gornji Stupnik

No, to nije bio kraj projekta. Surčinci su svratili i do Gornjeg Stupnika (Zagrebačka županija) gdje su bili gosti KUD-a *Kraluš*. Članovi udruge su jedni drugima prezentirali svoja sviračka, ali i plesna umijeća.

»Neki su se već poznavali, ali je bilo mnogo više novih prijateljstava. Mi smo im pokazali što umijemo kao što su i oni nama«, kaže mladi *Fischerov* tamburaš **Luka Katić**.

Uslijedilo je druženje te put kući koji je prošao uz svirku i pjesmu malih tamburaša.

»Ovaj projekt bio je važan zbog mnogo stvari kao što su očuvanje tradicije, upoznavanje s drugim tamburaškim sastavima, druženja, muzičko iskustvo«, dodaje Katić.

Projekt je financiran od Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske i donacijama pojedinaca. Tamburaši se nadaju da će se ovaj projekt realizirati i narednih godina i raduju se tome.

K. N.

Kad se male ruke slože...

Učenici nižih razreda OŠ *Ivan Milutinović* u Subotici ponovno su dokazali da *Kad se male ruke slože, sve se može*. Tako su oni u sklopu istoimenog projekta i ove godine imali kuharske radionice u kojima su izrađivali turšiju, pekli *bakine kolače* i pucali kokice.

»Prije šest godina smo pokrenuli ovu inicijativu o poduzetništvu i tada smo počeli sudjelovati na Tavankutskom festivalu voća, gdje predstavljamo i prodajemo naše proizvode«, kaže učiteljica **Danijela Skenderović** i pojašnjava kako je Ministarstvo obrazovanja propisalo kompetencije i za poduzetništvo, te su u tom pravcu počeli raditi i s djecom.

Odlučili su se za turšiju, jer je to po njihovim riječima jednostavno za izradu i moguće ostvariti u uvjetima koje imaju u školi.

Tako je, uz vrijedne učiteljice i učenike koji su marljivo čistili i rezali povrće, nastalo čak 37 tegli turšije, koje su na Festivalu rasprodane. Dio povrća su donijela djeca, a dio je kupljen sredstvima osiguranim putem natječaja Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Mirisala je učionica i na limun, vanilin šećer, na slatke, pa i slane bakine kolače. Mijesilo se, peklo i pakiralo. Ista situacija je bila i s pucanjem kokica, koje su svoj novi izgled (ovčice) dobile uz pomoć mašte četvrtaša.

Sve proizvode mališani su i upakirali, napravili i vlastite etikete za njih, pa i cijene. A onda? Od zaradnog novca, kao i svih dosadašnjih godina, kupit će se potrebni rekviziti. Po riječima učiteljice Danijele prošle godine su kupljene lopte, a ove godine će se tek odlučiti na što će novac biti utrošen, no svakako će sve kupljeno biti za djecu.

U ovome projektu uključene su još i učiteljice **Sanja Dulić**, **Tanja Dulić** i **Dalija Čović-Benko**, a aktivnosti djece i učiteljica s radošću su podržali i roditelji.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Anastazija Dulić**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin – II. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: pjevanje

VOLIM: gledati TV

NE VOLIM: spremati sobu

U SLOBODNO VRIJEME: vozim bicikl, igram se

NAJ PREDMET: tjelesni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: šminkerica

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, sunčokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavenske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obroč regent fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta »RADIO HIT FM« DOO, Alekse Nenadovića 19, Beograd, podnio je dana 15. 9. 2022. godine zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Tehnička dokumentacija radio stanice – FM predajnika HIT MUSIC FM 105.2, na lokaciji Subotica, Crveno selo, ETV 105.2 MHz na k. p. br. 33900/3 K. O. Donji grad (46.0752778°, 19.6291667°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-223/2022.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 4. 10. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorkom u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijedom u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtkom u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Neobični slapovi

Voda koja ne pada

Prije no što prijeđem na neobičnosti o kojima želim pisati moram dodati još jedan hir. To su računi koje dobivate nakon godišnjeg odmora i žele pokvariti slatki okus koji ste ponijeli s odmora. Svjesno sam, dok smo bili u Novom Vinodolskom, uključila mobilne podatke u roamingu kako bih poslala poruke prijateljima na WhatsApp aplikaciji i potom isključila mobilne podatke. To me je zadovoljstvo koštalo pet i pol tisuća dinara. Priznat ćete, komunikacija je preskupa. Iskreno, znala sam da se posebno naplaćuje, ali nisam ni sanjala da će cijena biti tako visoka. Napisala sam molbu operateru da ukine ili nekako olakša ovaj trošak i dobila negativan odgovor. Znam da sam sama kriva, ali mislila sam da će negdje uzeti u obzir da sam njihov korisnik od osnutka, nekih 14 godina, i da mi se ovako nešto nikada nije dogodilo. Ali ovdje moj operater nije imao razumijevanja niti želje da mi to na bilo koji način omogući.

Koliko god ovaj uvod nije direktno vezan za ovu temu, vezan je za svaku temu kada govorimo o putovanjima jer ovo se može dogoditi svima, a vjerojatno se i mnogima događa. Dakle, podsjetnik: kada ste izvan zemlje, ili platite naknadu za roaming ili ne uključujte mobilne podatke.

Obrnuti vodopad

A sad se vratimo prirodnim neobičnostima i uronimo u vodenu priču koja je potpuno naopaka. Zapravo je malo zbunjujuće ako pogledate naziv jer ako pogledamo što dobijemo kada preokrenemo vodopad, to sigurno nije voda koja pada. Zašto onda i dalje zadržavamo naziv vodopad i samo mu dodajemo obrnuto, ne znam, ali vjerujem da razumijete. Riječ je o neobičnom i rijetkom prirodnom fenomenu koji se događa na obali Novog Južnog Walesa u Australiji kada pušu jaki vjetrovi praćeni obilnim padalinama. Kako objašnjavaju meteorolozi, fenomen »obrnutog vodopada« nastaje kada jak vjetar otpuše vodu natrag prema izvoru vodopada. Snimke ovoga iz zraka oduzimaju dah.

Kada sam pravila pregled najljepših slapova svijeta, Australija je zauzimala značajno mjesto, a izgleda da je mogla dobiti poseban tekst, jer ima mnogo istaknutih slapova. Dakle, na popisu neobičnih, postoji još jedan fenomen koji se zove »horizontalni vodopad«. I dok mnogi objašnjavaju kako su vodoravni slapovi normalna pojava u svijetu, ovaj u Australiji, točnije u zaljevu Talbot u zapadnoj Australiji, nije poput ostalih. Riječ je o prirodnom fenomenu koji se sastoji od dva prolaza u klisuri McLarty kroz koje plimni valovi tjeraju veliku količinu silovite vode stvarajući privremene slapove koji dosežu visinu i do pet metara. Smjer vode mijenja se s plimom. Prolazi kroz ovaj klanac nalaze se na dva grebena koji su međusobno udaljeni oko 300 metara. Širina većeg slapa je oko 20 metara, a širina onog spektakularnijeg je za deset metara veća. Kada dođe plima, voda ulazi brže nego što može teći kroz klanac. Da stvar bude još bolja, kada je oseka, proces protoka vode kroz horizontalni vodopad je obrnut.

Podvodni vodopad

No, za kraj priče o neobičnim slapovima, odlazim izvan Australije na prelijepi Mauricijus, o kojem namjeravam pisati u sljedećem broju, jer mi se drugarica upravo vratila s čarobnog putovanja. Međutim, ovaj put ističem samo prirodnu anomaliju zvanu iluzija podvodnog vodopada, koja se nalazi u vodama Indijskog oceana. Ovu zavodljivu anomaliju prirode možete promatrati nedaleko od najljepšeg poluotoka Mauricijusa – Le Morne – Brabant.

Podvodni vodopad pokreće snažna podvodna struja preko krajolika formiranog koraljnog grebena, zajedno s nataloženim pijeskom i muljem. Najbolji pogled svakako je iz helikoptera, a izlet može koštati pravo bogatstvo. Ali doživite ga za sav novac, pa pogled na primamljive kaskade, uskovitlane mlazove koji se probijaju do samog dna oceana, nikada neće izbljediti iz sjećanja.

Gorana Koporan

ROBERT FRANGEŠ -MIHANOVIĆ

(Srijemska Mitrovica,
2. X. 1872. – Zagreb, 12. I. 1940.)

U povodu 150. obljetnice kipareva rođenja

Postav izložbe:
Tatijana Gareljić
muzejska savjetnica

Fotografije radova ustupio
Nacionalni muzej moderne
umjetnosti iz Zagreba
snimio: **Goran Vranić**

Muzej Srema, Srijemska Mitrovica
3. X. 2022. godine s početkom u 18 sati
Izložba traje do 17. X. 2022.

Organizator:

Logistička
potpora:

Likovna kolonija *Ivan Gundić Čiso Dalmata*

Uz slikare stvarala i djeca

HKD *Vladimir Nazor* iz Stanišića organiziralo je u subotu, 24. rujna, u Kupusini 14. saziv međunarodne likovne kolonije *Ivan Gundić Čiso Dalmata*. Na koloniji su (izravno ili prilaganjem rada) sudjelovali akademski i amaterski likovni umjetnici iz Subotice (**Josipa Križanović, Sándor Ke-rekes i Ivan Šarčević**), Koluta (**Antun Kruljić**), Beograda (**Filip Karan i Slobodan Karan**), Bezdana (**Helena Bošnjak**) te Cernika u Hrvatskoj (**Mišo Gusić i Mirna Gusić**). Nastala su djela u tehnikama: akril na platnu, ulje na platnu, duborez u drvetu i grafika.

»Dolazim iz Bezdana, ovo je druga godina da sudjelujem na ovoj koloniji. Drago mi je da sam došla, jer sam vidjela rad i djela drugih umjetnika. Danas sam naslikala ruke svoje bake, koja je bila ponosni model«, kaže sudionica Helena Bošnjak.

U sklopu kolonije održana je i slikarska radionica za

djecu, a predavač je bio likovni pedagog Mišo Gusić iz Cernika.

»Sretan sam da mogu sudjelovati na koloniji u kraju gdje sam živio i kao dječak se vozio biciklom. Ovo je jedno predivno mjesto za održati likovnu koloniju. Ovo je prilika da

slikari koji su završili neku formalnu školu i koji su samouki razgovaraju i razmijene iskustva, daju potporu ovima koji tek počinju i ulaze u svijet umjetnosti«, kaže Gusić.

S. T.

Republika Srbija

Autonomna Pokrajina Vojvodina

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice

Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad

T: +381 21 487 4614, 487 4036

ounz@vojvodina.gov.rs

KLASA: 128-454-450/2022-04 ; DATUM: 28. 9. 2022. godine

Na temelju članka 3. Pravilnika o dodjeli proračunskih sredstava Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice za financiranje i sufinanciranje modernizacije infrastrukture ustanova osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda na teritoriju AP Vojvodine (*Službeni list APV*, broj: 4/17), a u vezi s Pokrajinskom skupštinskom odlukom o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2022. godinu (*Službeni list APV*, broj: 54/21, 7/22 i 37/22), Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice (u daljnjem tekstu: Tajništvo) donosi:

O D L U K U O IZMJENI NATJEČAJA ZA FINANCIRANJE I SUFINANCIRANJE IZRADE TEHNIČKE DOKUMENTACIJE ZA POTREBE USTANOVA OSNOVNOG I SREDNJEG OBRAZOVANJA I ODGOJA NA TERITORIJU AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE ZA 2022. GODINU

klasa: 128-454-450/2022-04 koji je objavljen 14. 9. 2022. godine

Ovom Odlukom u Natječaju za financiranje i sufinanciranje izrade tehničke dokumentacije za potrebe ustanova osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2022. godine klasa: 128-454-450/2022-04 koji je objavljen 14. 9. 2022. godine u dnevnim novinama *Alo* i *Službenom listu APV*, broj: 39/22 mijenja se rok za podnošenje prijava na Natječaj te sada glasi:

»Rok za podnošenje prijava na Natječaj je 10. 10. 2022. godine«.

Pokrajinski tajnik, Zsolt Szakállas

Narodne poslovice

- * Najvažnija osoba u tvom životu si ti!
- * Pretpostavka je majka problema.
- * Problemi su šanse zasukanih rukava.

Vicevi, šale...

- Dobar dan! Želio bih rezervirati stol tamo za petak-subotu.
- U redu. Pozovite ponovno kad se odlučite koji biste dan.
- Kad ti je ispit?
- U 4.
- Nemoj se vraćati kući s ocjenom manjom od 8!
- Nešto kasnije:
- Što si dobio?
- Paosam.

Mudrolije

- * Pametan čovjek ne samo da ne govori gluposti već ih i ne sluša.
- * Zdravlje nije zagarantirano ako pazite što jedete; važnije je da pazite što jede vas.
- * Ne možemo postati ono što želimo ako ostajemo ono što jesmo.

Vremeplov – iz naše arhive

Škola tambure, 2010.

Iz Ivković šora

Opismenjeni

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Jevo nas opet zajedno: ja, moj rođo Joso i Periša sidimo u ambetušu, gledamo kako pada kiša sad kad joj vrime nije i, dabogme, rondzamo. Ta di ne bi rondzali, čeljadi, kad sad triba brat kuruze i spremat njive za sijanje žita a kiša iz dana u dan. Kako nije padala kad je tribalo, pa ne bi svit navršivo po par meteri na jutru? Brat ni ne vridi, sve bi popadalo na zemlju, na tušta njiva je vitar smlatio i to malo što je rodilo. Kaže Joso, on je najstariji pa više pamti, da je bilo već fajin vaki godina samo se ondak sadili kuruzi a ne kugod sad, sijali. Kadgod si lipo na svaki korak metnio dva zrcneta i opet na drugi korak, i to je bilo to. Sad se lipo posije na desetak-petnjast centi, suša dođe i imamo lip mišlinger. Al ajd ti to ovim mladima dokaži. Oni bi već da njim rodi vagon zrna na jutro, a ni ondak ne bi bili zadovoljni. Gledimo nas dvojca, pa gustiramo da dosta ima u pravu. Baš smo se polakumili za ti novcima, pa sve više i više ištemo od te zemlje. Ne bi marili da i novce mož posadit. I eto i Boga smo rasrdili, pa nam ovom sušom poručiva »ded, manite se lakumljenja, čeljadi, smanjite malo«. Božem prosti, kugod da nismo dosta opismenjeni pa stalno idemo u kontru od kadgodašnji adeta i običaja. Ne ide na dobro, ja vam velim. Tom se još nastrvila i ova svicka situacija so tim ratom. Baš niki dan sam se skoro posvađo tute s jednim čovikom iz Ivković šora ko je u pravu a ko u krivu. Ja njemu velim da su obadvoje u krivu. Divanit se triba da nikad do rata ne dođe, da se pate sirota dica i da čestit svit mora bižat iz svoji kuća i ginit uludo. Ta pitam vas jesu l oni opismenjeni kad su se toliko zakrvili, a jedna čeljad mož kast, kugod da nije dvajst prvi vik. Manite se ratovanja, čeljadi, to je zdravo starovinski način tiranja pravde. No, šta vi velite o ovim popisivanju? Divani mi Periša da će njegov deran ić to radić. Neg, kaže da će se morat prikast sve što čovik ima: pivce, kokoške i raznorazni pilež, pa ondak koliko ima kuća, soba, špajcova i kojikaki ketrenaca, pa košara, pa svinjaka, svinja i goveda... Ama baš sve što čovik ima. Kaže još i escajg i zdile i laboške. I još divane da se neće samo morat kast koje si vire i nacije. Opac. Znači državu ne briga ko si i šta si neg šta imaš. To je zato cigurno da se vidi šta mogu doć plenit i uzet. Samo, nisu se baš u pravo vrime namirili jel je većinski svit siroma i soparan ko Velik petak i Čista srida zajedno. Na priliku, evo mog stanja po tim pitanju: svinja nema, ima dva šildana koji su taki debeli da nemaje okorenu džombu na repu protrčali bi kroz tačke. Šta mož, nema se novaca za koncentrat a od trave i sami kuruzi se baš niko nije brzo ugojio. Goveda nema odavno, pilež odhela lisica, to je ona što sam vam već divanio da se šeta sridom sela ko na paradi. Lovasi kazli da to nije njeva briga. Doduše, imam još par kredlika što spavaju na komšijinom oru pa i ne mož dovatit. Salaš krpimo plivom i blatom, košara se ruši, čardakove sam ispilo za zimu, a na svinjaku se iskrivila građa pa izgleda krov kugod sedlast konj. Jeto to vam je moje popisno stanje. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Popisivanje

Piše: Željko Šeremešić

Ovaj put mi mal lakše spalo ka' j' unuk Marin ošo na truli Zapad, jel mi sve vrime dok je bio kod kuće, mislim ove, naše prave kuće di mu živu svi najbliži, učio kako se radi na 'nom sokočalu što mi davno poklonjio a što zovu lap-top. Tribalo mi više vrimenta da se ja privatim lap-topa brez stra da ću šta god pokvarit, al fala dragom Bogu uspilo je. Jest da sam više put za mal' odusto, al sam se upro i ispalo j' dobro. I više neg dobro. I evo sam sade, kako j' mrak spo, otklopio sokočalo, nadrukovo ključ jel što bi rekli šifru, očo u 'naj »mesenger«, ja to zovem sokak. I pojavio se, iskočio nasmijan. Vidim drago mu što sam naučio. Kako j' reko u koje vrime da ga mogu zvat, kad ima vrimenta, ja sam već imo pripravit divan, šta ću pitat, od čega ćemo se divanit. I tako mu ja počnem divanit kako smo dobili u 'naj sandučac na kapije jedan dan cidulju a oma potli par dana i male ko novine di se obaveštavamo da j' vrime da se opet čeljad popisivu. Već sam i zaboravio da to država radi. Prvo sam študiro da to ni opet kaka mudrolija da nam se kaki novci otmu, jel šta god drugo al ka' sam video da to »naši« šalju, laknilo mi. I sve tamo lipo piše i podsića nas koji smo, kako divanimo i koja nam vira. Ta ni ja ne b' bolje natrukovo. Marin se smije i potvđiva ričma: »Jest, jest, dida sa' se moramo uprit i pokazat da znamo koji smo, čiji smo, kako divanimo i u šta virujemo«. Vidim ja da on zna o čemu mu pripovidadam, ko da j' i on tamo dobio ono što smo i mi dobili. No, ja sad njemu ovako divanim: »Sve to lipo, Marne, al mene tu šta god ni u redu, što bi rekli onako mi na selu da tu šta god smrdi. Mi ćemo se tu svi borit da se popišemo, da država vidi da smo još tu, da nas ima, al tu ko da izgleda da ima još jedan par rukava. Da tu komugod baš i ne paše da nas ima jel ja na 'nom sokočalu od televizije ne vidim da se tu baš divani da će nas popisivat, da se tribamo popisat, da će nam bit bolje ako se popišemo jel ne daj Bože da će nam bit gorje. Ta neće sam nas popisivat već i druge. Ni mi jasno jel državi, što bi rekli, stalo da se čeljad popiše jel ni. Razumim da možda državi i ni interes da nas popiše pa da se vidi da nas ima, al ne razumim da joj interes da se svi drugi popišu pa da se vidi koliko čeljadi ima u države. Pa država j' cigurno jača spram drugi država kad u njoj ima više čeljadi«. Na to će Marin: »E, dida, dida, tebe bi i najveći državnici poželjili da im budeš tolmač kako, zašto, kad i šta triba. Da si mlađi ti b' i u politike doguro do vr. No, kako si baš od oni što i nisu na cini u 've države moro bi otić digod na truli Zapad da bi ti priznali«. Pa ću mu onda: »E, i ni mi jasno, država kaže da se ne moraš popisat, čiji si, što b' rekli od koji si, u koju crkvu ideš i kojim jezikom divaniš. To mož bit tajna, ne moraš kazat. A ope' kaže da sve ostalo moraš kazat da se popiše pa ma izgleda slago, a da ako se neš popisat bićeš kaznit. I to će ti dobro odrapit. Pa kaka j' to demokratija?«. Posli svega mislim se da ja to popisivanje moždak nisam sanjo, jel sam bio mal pijan kad su divanili na sokočalu, al kako god bilo ako pitu ja ću ko i u snu jel da sam pijan reć da sam HRVAT, RIMOKA-TOLIK KOJI DIVANI HRVATSKI JEZIK.

U NEKOLIKO SLIKA

22. Festival bunjevački pisama

Lakumići

U većini nekadašnjih obitelji uglavnom se znalo kojeg se dana što jede. Meso je rjeđe nego danas bilo u jelovniku, a srijedom i petkom (obavezno) se u kršćanskim obiteljima postilo. Budući da su se i tih dana obavljali teški poslovi, jaču hranu, poput mesa i mesnih prerađevina, zamjenjivalo je tijesto pripremljeno na razne načine. Tako se petkom najčešće jela čorba s grahom, uz lakumiće. Oni su bili neka vrsta zamjene za kruh, ali mnogo ukusnija a i po izgledu privlačnija. Mogli su se jesti i sami, kao kolač, kada bi najčešće bili posuti šećerom, no bili su neizostavni dodatak uz spomenutu čorbu.

Lakumiće je od svoje nane (bake) naučila praviti **Branka Vujić** iz Tavankuta, inače članica tamošnjeg HKPD-a *Matija Gubec* 13 godina, a u posljednjih osam angažirana u kuhinji za ugostiteljske potrebe Društva, gdje ih također pravi, ali su često na meniju i u njenoj obitelji.

»Lakumiće sam naučila praviti na salašu kod moje nane. Bilo nas je puno unučadi i pošto nije znala čime će nas naraniti, najčešće je sridom i petkom, kad se postilo, pravila gra čorbu i lakumiće. Mogli su se oni ist i uz soparnu čorbu, al uglavnom su se pravili kad nije bilo mesa. Kod nas u kući nikad se nije io krup uz gra čorbu, a i danas u mojoj obitelji uz gra mora bit lakumića. Znali su se oni ist i sami. Moja mama kad je pekla pogaču, znala je smotat i lakumiće. To je isto tisto otprilike, pa ako kogod ne voli da je tisto s čimegod punjeno, taj je io lakumiće. Oni su uvijek prazni, razlika je samo u pomazivanju; mož i pomazat s mašćom jel s jajima. Ja više volim s jajima jel onda bude rskavija korica, a kad su s mašćom onda budu mekši. Stvar je ukusa«, ispričala nam je Branka Vujić.

Sastojci (za šest osoba):

1 mali kvasac
žličica soli
2-3 žlice šećera
polo litre mlijeka
1 dl vode
1 kg brašna
1 jaje
2 žlice masti

Priprema:

U posudi izmiješati izdrobljen kvasac, žličicu soli i dvije-tri žlice šećera. To prelići s prethodno mlako ugrijanih 4-5 dl mlijeka i oko 1 dl vode, razmutiti i ostaviti malo dok ne krene kvasac. Potom dodati brašno (meko), prvo odjednom oko 500-600 g, a ostatak postupno dodavati tijekom zakuvavanja. Kad tijesto postane tvrđe, još se malo zakuvava i pritišće šakama. Kad omekša, doda se jedna ravna žlica masti i ponovno se ukuva, dodajući, ako je potrebno, još malo brašna. Kad tijesto ne bude ni tvrdo ni meko, pospe se brašnom, pokrije kuhinjskom krpom, ušuška u čebe i ostavi da odstoji 20-30 minuta. Kad se tijesto digno, razvalja se dužno na siniji (drvena podloga) posutoj brašnom i nareže na jednake komade (širine oko 2 cm). Njih također pojedinačno razvaljati, uplesti ih i oblikovati u lakumić, a mogu ostati i samo upleteni. Tepsija se namaže mašćom, poslažu se lakumići premazani mašćom ili jajima (cijelim, razmućenim), stavi se u pećnicu zagrijanu na 250 stupnjeva i peče oko 20-30 minuta. Kad su gotovi, mogu se prekriti da bi ostali mekši ili se ostave otkriveni ako se želi da budu hrskavi.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVOĐANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
  - 12 meseci sa 50% popusta

Astra
Telekom

011 44 22 009

SRIJEMCI SRIJEMU

Središnja manifestacija hrvatskih srijemskih udruga "Srijemci Srijemu" bit će održana **1. listopada (oktobra) u Kulturno-obrazovnom centru u Šidu, s početkom u 19 sati.**

SUDIONICI DOGAĐAJA SU:

HKD "Šid" iz Šida
HKC "Srijem" Hrvatski dom iz Srijemske Mitrovice
HKPD "Tomislav" iz Golubinaca
HKPD "Jelačić" iz Petrovaradina
Hrvatska čitaonica "Fischer" iz Surčina
Zajednica Hrvata Zemuna "Ilija Okrugić"
i Društvo hrvatske mladeži Zemuna
HKPD "Matija Gubec" iz Rume
Gostujuća udruga SKUD "Sveti Sava" iz Šida

Organizatori manifestacije su:

Fondacija "CroFond" i domaćin HKD "Šid" uz suorganizaciju HNV-a, ZKVH-a, župe Presvetog Srca Isusova u Šidu, župe svete Katarine u Sotu, a pod pokroviteljstvom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

